MARIJAMPOLĖS KUNIGŲ MARIJONŲ VIENUOLYNAS.

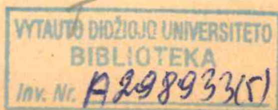
PARAŠĖ
KUN. Dr. JONAS TOTORAITIS M. I. C.

1924 m.

Marijampolė. „Šešupės“ Knygyno Spaustuvė.

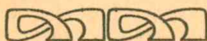
CUM ASSENSU SUPERIORUM.

ĮŽANGA.

Šio rašto tikslas yra išdėstyti Marijampolės marijonų vienuolyno istorija. Kad skaitytojui būtų suprantama, kas yra marijonai, pirmame straipsnyje trumpai apsakyta marijonų vienuolyno praeitis. Toliau rašoma Starapolė, vėliau virtusi Marijampole, paskui Marijampolės vienuolyno įkūrimas ir jo likimas po įvairių valstybių valdžia.

Marijampolės vienuolyno rūmas 1922 buvo atnaujintas ir ant jo pastatytas aukštas, 1923 buvo šalia jo pastatytas juvenatas — gimnazija, kur marijonai tikisi išsiauklėti būsimų padėjėjų ir įpėdinių. Didžiuma lėšų tiems statymams — tai Amerikos lietuvių katalikų gausios aukos, surinktos kun. P. Andziulio ir kun. A. Cikotos, laikiusių ten misijas. Visiems geros ir prakilnios širdies aukotojams geradariams Marijampolės kun. Marijonų vienuolynas šiuo raštu reiškia širdingą padėką.

Kunigų Marijonų vienuolija
(1673—1864)

Kunigų Marijonų vienuolijos pradžia eina į XVII š. Jos įsteigėjas buvo garbus Dievo tarnas Stanislovas Papczynskis (1631-1701). Mokslus baigęs jezuitų mokyklose, jis įstojo į pijorų vienuoliją, kurioje išbuvo keliolika metų. Bebūdamas joje pasidarė žymus auklėtojas teologas ir pamokslininkas. Pijorai Lenkijoje tuo laiku, kaip ir jezuitai, kreipė daugiau domės į aukštesniuosius visuomenės sluoksnius, laikė jiems geras ir garsias mokyklas, o mažai rūpinosi prastų žmonių mokinimu. Tuotarpu pijorų steigėjo šv. Juozapo Kalasankcijaus buvo ta mintis, kad jo įsteigtoji vienuolija daugiau mokytų ir auklėtų prastų žmonių vaikus. Be to, to laiko pijoruose buvo nuomonių skirtumo apie jų vienuolijos drausmę: vieni norėjo sušvelnintos drausmės, kiti — aštresnės, tokios, kokią buvo įvedęs jų steigėjas. Kad to nuomonių skirtumo nebūtų, popiežius Klemensas X išleido bullę, pripažindamas švelnesniąją ir leisdamas pasitraukti iš vienuolijos tiems, kurie norėjo aštresnės.

Tada Stanislovas Papczynskis (1670) pasitraukė iš pijorų vienuolijos. Turėdamas sumanymą kurti naują vienuoliją, nuvyko į Varšavą pas popiežiaus pasiuntinį ir paskui Poznaniaus vyskupą (Steponą Wierzbowskį). Gavęs jųdviejų abiejų pritarimą ir palaiminimą, savo sumanymą pradėjo vykdyti Korabievo girioje (Puszcza

Korabiewska.*) Ten jis rado tris dievobaimingus vyrus, dalyvavusius to laiko karuose, paskui pasistačiusius koplytėlę, darančius atgailą už savo nuodėmes ir besimeldžiančius už kritusių kare draugų vėles. Stanislovas Papczynskis jų prašomas tapo jų dvasios mokytojas ir vadovas. Tokia buvo naujos vienuolijos pradžia. Pavadinta ji buvo Marijonų vienuolija, nes ypatingai rūpinosi garbinti Nekaltai Pradėtą Švenčiausiąją Paną Mariją.

Marijonų vienuolijos tikslas buvo jos narių tobūlybė, Nekaltai Pradėtos Švenčiausiosios Panos Marijos garbinimas platinti, vaikai tikėjimo tiesų, skaitymo ir rašto mokyti, klebonams padėti bažnyčios darbus dirbti ir melstis už vėles skaistykloje kenčiančias. Naujas dalykas taine tiksle buvo tas, kad marijonai kreipė daugiau domės į liaudies mokymą Lenkijoje, ir Lietuvoje laikė pradedamąsias mokyklas prastų žmonių vaikams, nors tas dalykas nebuvo naujas vakarų Europoje; nes Ispanijoje tai rėmė minėtasis pijorų įsteigėjas ir Prancūzijoje šv. Jonas Baptistas de la Salle buvo įkūrėjas ir pradedamosios naujų amžių liaudies mokyklos ir mokytojų seminarijos.

Marijonų vienuolija gana išsiplatinus buvo XVIII š.; turėjo ji įvairiose vietose iš viso 17 namų — vienuolynų, kurių 12 buvo Lenkijoje ir Lietuvoje, 4 Portugalijoje, 1 Ryme ir, turbūt vienas Ispanijoje.

1. *Korabiewo vienuolynas*, 1673 įkurtas paties kunigų Marijonų vienuolyno įsteigėjo, buvo vienas žymesniųjų. 1799 gyveno jame 7 kunigai marijonai, vėliau tas skaičius sumažėdavo iki 5.

---

*) Tada priklausė Poznaniaus vyskupijai, dabar Varšavos arcivyskupijai.

2. *Kalvarijos Kalno vienuolynas*, (Gòra Kalwarya) Poznaniaus Vyskupo Wierzbowskio įkurtas ir atiduotas Stanislovui Papczynskiui 1677. Čia mirė Marijonų įsteigėjas, kaip miršta šventieji. Vienuolynas, buvo čia mažas, gyvendavo 3—5 kunigai marijonai.

3. *Gozlino vienuolynas* 1689 įkurtas taip pat dar gyvam esant marijonų įsteigėjui, gyvendavo čia 3—4 kunigai.

4. *Skurzeco vienuolynas* Liublino vyskupijoje pastatytas 1710; sudegė 1794, pradžioje XIX a. buvo išmūrytas naujas gana didelis, vienas iš žymesniųjų, gyvendavo jame 9 kunigai.

5. *Rasnos vienuolynas*, Vilniaus vyskupijoje įsteigtas Jurgio Matusevičiaus Stakliškių seniūno 1744. Kiek jame gyveno vienuolių, nėra žinios.

6. *Berezdowo vienuolynas* Volynijoje, Lucko vyskupijoje pastatytas 1760, buvo mažas, aktuose mažai minimas. Kiek jame buvo vienuolių, nežinia; bet ne daugiau, kaip 3.

7. *Ostrikow vienuolynas* Lucko - Žytomiriaus vyskupijoje įsteigtas 1767, mažas, kaip ir anas; žinių apie jį nėra.

8. *Volpos vienuolynas* Viniaus vyskupijoje Volkovisko dekanate statydintas Inflantų vyskupo Juozapo Kasakausko 1787, mažas, žinių apie jį nėra.

Keturi pirmųjų čia minėtųjų buvo tarp lenkų, kiti trys tarp rusinų (ukrainų) ir aštuntas tarp baltgudžių. Trys paskutiniai rusų valdžios buvo panaikinti pirmoje pusėje XIX š.

9. *Marijampolės vienuolynas* Seinų vyskupijoje, pirmas marijonų vienuolynas Lietuvoje, pradžią gavo 1750. Prienų seniūnienei grafienei Pranciškai Butlerienei prašant, tais metais buvo čia atsiųstas vienas marijonas. Ta pati grafienė 1758 pastatė čia medinį vienuolyną ir medinę bažnyčią. Išsyk čia gyveno 6 marijonai. Po 1783 marijonai pasistatė didelį mūro vienuolyną ir jame gyvendavo 12-15 marijonų. Marijampolės vienuolynas buvo didžiausias visų marijonų vienuolynų ir namo didumu ir gyvenančių jame kunigų skaičium.

10. *Miroslavo (Slabados) vienuolynas*, įkurtas 1763 Lietuvos kunigaikštijos iždininko Antano Važinskio ir jo žmonos Teresės. Mediniam sudegus, 1847 buvo pastatytas naujas mūrinis. 1799 gyveno jame 11 kunigų marijonų. Vėliau paprastai jame būdavo 6 kunigai.

11. *Igliaukos vienuolynas*, įkurtas Prienų seniūno grafo Mykolo Butlerio, sutinkant Vilniaus vyskupo kūrijai. Prienų klebonas Mykolas Karpavičius, kurio parapijai ta vieta priklausė, ir kunigų marijonų generolas Raimundas Novickas 1781 sutarė, kad seniūnas pastatys bažnyčią, o Marijampolės marijonai laikys ten kunigą. Bažnyčia buvo pabaigta ir pašvęsta 1783 m. Mirus grafui Mykolui Butleriui, Prienų seniūnijos įpedinis kunigaikštis Kazimieras Sapiega davė vienuolynui žemės ir paskyrė kunigui išlaikymą. Apie 1854 čia buvo pastatytas mūrinis dviem aukštais vienuolynas. Gyvendavo čia trys kunigai marijonai, o prieš patį lenkmetį 5. Per šį karą graži gotiko stiliaus bažnyčia buvo apgriauta, aukštas bokštas rusų išsprogdintas, kle-

bonija (senasis vienuolynas) sudeginta, liko tik mūro sienos. Po karo klebonas kun. Sriuoginis atstatė klebonįją ir kitas klebonas kun. Lelešius—bažnyčią; neatstatytas tik bokštas.

12. Jonavos vienuolynas, Žemaičių vyskupijoje įkurtas Infliantų vyskupo Juozapo Kasakausko 1775 m. Panaikintas buvo pirmoje pusėje XIX š. Kiek čia gyveno kunigų marijonų, nežinia, vargu daugiau kaip 3.

13. Sasnavoje (Seinų vyskupijoje) 1809 sudegus Marijampolės bažnyčiai išsyk buvo pastatyta padanga (šiopa) pamaldoms laikyti. Ta buvo sugriauta didelės vėtros 1817. Tais metais, nesant Marijampolėje bažnyčios, Sasnavos ir aplinkinių kaimų gyventojai pasistatė medinę koplyčią, vėliau kelis kartus didintą. Į ją Marijampolės marijonai važiuodavo šventomis dienomis pamaldų laikyti, ten kartais ir gyvendavo.

Be šitų čia pasakytų vienuolynų kunigų Marijonų vienuolija turėjo dar keletą už Lenkijos ir Lietuvos sienų.

1. Ryme bažnyčią šv. Vito, Modesto ir Krescencijos drauge su ten esančiu vienuolynu 1779 nupirko nuo Cistersų, popiežiui Pijui VI leidžiant, Karolius Camucio, Antiochijos patrijarchas, dalimi savo pinigais, dalimi Lenkų karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Stanislovo Augusto Poniatowskio, dalimi pačių marijonų. Marijonai čia gyveno neilgai: 1798 prancūzai, paėmę Rymą, liepė jiems iš ten išeiti. Marijonai išėjo ir daugiau nebegrįžo.

2. *Monte Balsamo* Portugalijoje. Vienuolyną čia įsteigė ir marijonus parkvietė 1750 m. karalius Juozapas Emanuėlis.

3. *Lisabonoje,* Portugalijos sostinėje, 1755 vienuolyną įsteigė viena karaliaus giminės kunigaikštienė.

4. *Algirime* vienuolyną įsteigė 1754 Portugalijos karalienė Marija Pranciška.

5. *Cederim'o vienuolyną* pastatė Lisabonos patrijarchas 1758. Prie šitų Portugalijoje buvusių vienuolynų reikia dar paminėti vienas, įsikūrusis Ispanijoje. Visų šitų vienuolynų likimas nėra žinomas.

Iš to vienuolynų skaičiaus matyti, kiek Marijonų vienuolija buvo išsiplatinusi.

Visus tuos vienuolynus valdė vyriausias vadovas — generolas, renkamas visos vienuolijos atstovų susirinkime — vadinamoje kapituloje. Pradžioje sulig paties steigėjo noru marijonų vienuolynus kas treji metai lankydavo, prižiūrėdavo, kad vienuolijos įstatai būtų pildomi ir drausmė laikoma, dalyvaudavo kapitulose pranciškonų vienuolijos skiriamas lankytojas. Tokiu būdu marijonai pradžioje savo gyvavimo buvo pranciškonų įtakoje. Ta įtaka išnyko 1766, jų atstovas liovė lankęs marijonų vienuolynus, ir lankyti ėmė beveik kas metai pats marijonų generolas.

Marijonų istorijoje pažymėtini yra ypač trys generolai: Stanislovas Papczynskis įsteigėjas, Kazimieras Višinskis ir Raimundas Novickas (1776 — 1788 lietuvis). Pirmuoju du žymiu buvo šventu gyvenimu; Ryme buvo pradėtas Raimundo Novicko rūpesčiu jų dviejų kanonizacijos procesas, tik karai, kilę del prancūzų revoliucijos, jį sutrukdė. Raimundas Novickas buvo gilus žinovas dvasinio gyvenimo, asketas ir labai veiklus; yra likę lotyniškai rašytų labai turiningų jo aplinkraščių.

Marijonų vienuolijos augimą sustabdė Lenkijos ir Lietuvos valstybės žlugimas. Po trečio tųdviejų valstybių dalinimo 1795 du vienuolynu (Skurzec ir Gozlin) teko Austrijai, penki (Rasna, Berezdow, Ostrikow, Volpa, Jonava) Rusijai ir kiti (Gòra Kalwarya, Korabiew, Marijampolė, Miroslavas ir Igliauka) Prūsams. Apie vienuolynus pakliuvusius po Rusijos valdžia nėra žinių, jie buvo panaikinti pirmoje pusėje XIX š., tik turbūt vienas (Rasna) išbuvo iki 1864.

Prūsų valdžia vienuolynams nebuvo palanki; ji stengėsi juos, kiek įmanydama varžyti ir naikinti, atiminėdama jų turtus — dvarus, ir daug jų panaikino, nors čia šeimininkauti gavo neilgai, vos 12 metų (1795-1807). Bet marijonų vienuolynai nuo Prūsų valdžios nedaug ką nukentėjo. Turtingiausias jų buvo Marijampolės vienuolynas ir tas turėjo 60 margų žemės. O toks turtas tada buvo tik menkniekis, į kurį neverta nei domės kreipti, nei pirštų kišti. Tai Prūsai nors varžė, bet vis tik leido šiaip taip gyvuoti. 1799 m. stovis marijonų vienuolynų, po Prūsų valdžia buvo šioks:

Marijampolėje	buvo	13	kunigų,	2	klieriku,	3	broliai.
Miroslave	„	11	„	2	„	1	„
Korabiewe	„	7	„	2	„	2	„
Góro Kalwarijoje	„	5	„	—	„	2	„

Kai 1815 buvo įkurta *Lenkų karalystė*, vienuolynų padėtis palengvėjo: kai kurie varžymai buvo panaikinti. Marijonai naujoje valstybėje pelnė tiek, kad du po Austrijos valdžia buvusiu vienuolynu (Gozlin ir Skurzec) pateko į Lenkų *karalystės žemes* ir susisiekimas su jais, pirma užgintas, dabar vėl pasidarė galimas. Taip, praslinkus Napoleono laikų audroms, vie-

nuolija vėl galėjo ramiai savo darbą dirbti iki 1863. Tik šiuo laiku kapitulų susirinkimai buvo daromi ne taip dažnai, kaip XVIII š., ne kas treji metai, bet kas šešeri. 1862 Lenkų karalystėje marijonų vienuolynų stovis buvo šioks:

Marijampolėje	buvo	11	kunigų,	4 klierikai (tų gal ir daugiau)
Skurzec	„	10	„	klier. (nežinia kiek)
Miroslave	„	8	„	
Igliaukoje	„	5	„	
Karabiew	„	5	„	
Gozlin	„	4	„	
Góra Kalwarya	„	2	„	

Per Lenkmetį atėjo pabaiga visiems Lenkų *karalystėje* esantiems vienuolynams. 1864 Rusijos ciesorius Aleksandras II išleido ukazą apie vienuolynus. Tuo ukazu dauguma buvo susyk panaikinti, tik kai kurie buvo palikti, kad, laikui einant išmirus jų nariams, visai išnyktų. Tada ir marijonų visi čia minėtieji vienuolynai buvo panaikinti, palikta tik Marijampolė. Dauguma tada buvusių marijonų suvežti buvo į Marijampolės vienuolyną, kai kurie iškelti į parapijas, keliems rusų valdžia davė pasą išvažiuoti į užsienį, kad daugiau iš ten negrįžtų. Daug didesnė jų dalis buvo tada lietuviai.

Marijampolės bažnyčia.

Senovės Sudavija ir Starapolė.

Atsiminus Marijonų vienuolijos istoriją, nevienam pravartu bus sužinoti kiek plačiau Marijampolės vienuolyno praeitis. Marijampolės miestas nėra labai senas. Nuo marijonų jis gavo vardą.

Šalis tarp Nemuno ir Prūsų arba buvusioji Suvalkija ne nuo senai gyvenama ir jos miestai nelabai seni. XIII š. ta šalis vadinosi Sudavija. *) Antroje pusėje XIII š. kryžeiviai, nukariavę visas senovinių prūsų gimines, prisiartino prie sudavų ir su jais pradėjo karą, trukusį keletą metų. Sudavai neturėjo tada politinės vienybės, buvo valdomi daugelio kunigaikščių, kurių kiekvienas turėjo savo tvirtovę — pilį. Kiek jų iš viso galėjo būti, nėra žinios. Kad nevisai mažas buvo jų skaičius, numanu iš likusių iki šiolei piliakalnių, kurių gana daug yra šioje šalyje. Toks politinis sudavų suskilimas buvo jiems labai pragaištingas. Karo su galingais kryžeiviais neatlaikė. Po kelerių karo metų beveik visa šalis buvo išnaikinta, liko tik du kunigaikščiu: vienas vadinosi Gedetas (ar Jedetas), kitas Skurdas. Abu juodu matė, kad neatsilaikys prieš kryžeivius. Gedetas pasidavė kryžeiviams. Tie jį ir jo žmones išvarė į Prūsus ir šalia Karaliaučiaus davė jiems žemės gyventi. Skurdas nenorėjo lenkti galvą prieš kryžeivius nei eiti į jų vergiją. Tai jis su visais savo valdomais

---

*) Terra Sudoviae, taip vadina Dusburgas.

sudavais persikėlė per Nemuną ir pasidavė didžiajam Lietuvos kunigaikščiui Vyteniui. Tas juos įkurdino Gardino apylinkėse. Taip Sudavija buvo visai išnaikinta, tuščia, be gyventojų. Vienintėlis sudavų paminklas, iki šiol išlikęs, tai piliakalniai — jų kunigaikščių pilių vietos. Buvusioje Gardino gubernijoje, į pietus nuo Nemuno, tarp baltgudžių yra likę iki šiol keli kaimai, kurių gyventojai dar neužmiršę lietuvių kalbos. Ar nebus jie taip pat senovinių sudavų liekana. *)

Sudavija tuščia buvo per pusantro šimto metų; buvo lyg siena tarp Lietuvos ir Prūsų. Kryžeiviai iš Prūsų beveik kas metai eidavo per ją kariaut į Lietuvą, o lietuviai taip pat per ją vykdavo į Prūsus keršyt kryžeiviams už jų puolimus. Del tų nesiliaujančių karų Sudavija negalėjo būti gyvenama, ir buvo tuščia, be gyventojų, iki Žalgirio mūšiui 1410, tai yra, iki tam laikui,kada Vytautas ir Jogaila, nugalėdami kryžeivius, sulaužė jų galybę. Bet ir po 1410 ne tuojau pradėjo čia žmonės gyventi. Dar apie 1425 toje šalyje niekas negyveno. Išnykus Sudavijos gyventojams, išnyko ir senovinis jos vardas. Nuo vidurio XV š. ima čia rastis gyventojų. Visa ta tuščia šalis buvo didžiojo Lietuvos kunigaikščio nuosavybė. Priskirta ji buvo prie Trakų karvedijos. Joje didysis kunigaikštis ėmė statyti dvarus ir kurti aplinkui juos kaimus, kad ūkininkai, eidami baudžiavą, dirbtų dvarų žemę. Pradžioje XVI š. gyventojų buvo jau gana daug. Tai numanu iš statomų čia bažnyčių. Antroje pusėje XV š., turbūt, tik Liškevoje ant Nemuno kranto atsirado pirmutinė bažnytėlė ar koplytėlė. Vėliau jų ima rastis daugiau: Simne

---

*) Merkinės par. yra kaimas Sudvajai.

ir Leipalingyje apie 1520, Meteliuose 1522, Zapyškyje 1530 (jei neanksčiau), Pilviškiuose 1536, Seirijuose 1537, Virbalyje 1554, Lazdijuose 1570 ir t. t.

Dvarams ir kaimams kuriantis, visa ta šalis buvo suskirstyta į seniūnijas. Viena tų seniūnijų buvo Prienų. Plotai jos užimami buvo gal kokia pusė dabartinės Marijampolės apskrities. Vienas tos seniūnijos dvaras buvo Kvietiškis prie Šešupės šalia dabartinės Marijampolės. Netoli Kvietiškio taip pat prie Šešupės, kur į ją įteka upelis Jevonis, buvo mažas kaimelis, *Starapole* vadinamas. To kaimelio gyventojai buvo žvejai. Iš to kaimelio vėliau išaugo palengva Marijampolės miestas.

Kada Starapolės kaimelis buvo įkurtas, nežinia; rodos, jo pradžia siekia į XVII š. Tuo laiku aplinkui buvo daug kaimų, kurie ir dabar tebėra. Visus tuos kaimus ir Starapolę, prasidedant XVIII š. (1709-1712), ištiko baisi nelaimė, buvusi ne tik čia, bet ir visur Lietuvoje ir Prūsuose: tai buvo ir žmonių ir gyvulių maras. Gyventojai išmirė, pasidarė tušti kaimai, liko tik kur ne kur koks žmogus. Kaip maža buvo likę žmonių, gali rodyti šiuodu atminimu, likusiu dar žmonių atmintyje ir virtusiu jau pasakomis.

Mokolų kaime, prie Šešupės arti Marijampolės, per tą marą likusi tik viena paaugusi piemenė, ir ta apsirgus gulėjo avidėje. Aplinkui viskas kaime išmirė: nė žmogaus, nė gyvulio, nė šuns, nė katės - visur mirties tyla. Keliu per kaimą ėjusios dvi juodos moteriškės. Atėjusios ties avide, išgirdusios piemenę bedejuojančią. Viena sakanti: „Imkiva ir tą.“ O kita jai: „Palik tą vargdienę, neimk“. Paliko. Nuo čia abi išėjusios keliu ant girios ir išgirdusios girioje šunis lojant. Mokolų gyventojai, kurie dar gyvi buvo likę, buvo išsi-

kraustę su gyvuliais ir visu turtu į tą girią. Dvi juodos moteriškės, juos radusios, tarė: „Imkiva visus“. Ir nepaliko nė vieno. Visi išmirę. Visame kaime likusi tik ta viena piemenė. Užaugusi ji, ištekėjusi už atėjūno Kisieliaus (turbūt už atėjūno iš gudų). Iš jo giminės vėl išaugęs Mokolų kaimas. Jo namai vėliau buvę labai turtingi: viena tik sodyba buvusi šešių margų. Tuose namuose buvęs vienas dalykas, kurio kiti ūkininkai neturėję: seklyčioje buvęs čerpių (koklių) pečius.

Kitame kaime (vardo nežinia), taip pat arti Starapolės, per tą marą likęs tik vienas apysenis žmogus ir ligos suimtas gulėjęs ant priesvirnės. Tiedvi juodos ponios, eidamos per kaimą, radusios jį bedejuojantį ir tarusios: „Ir tą imkiva“. Kita sakiusi: „Palikiva“. Pirmoji paklausiusi, bet iš piktumo bakstelėjusi ligoniui su lazda į šoną ir ligoniui išsivertęs iš šono skaudulys. Jis paskui išgijęs. To kaimo jis buvęs paskutinis žmogus; kiti buvę išmirę. Vėliau jį delto praminę Pabaiga. Jo giminė išsiplatinusi tame kaime ir del to tas kaimas imta vadinti Pabaigais.

Į išmirusius kaimus po to maro ėmė eiti iš kitur gyventojai. Tarpučiuose už Šešupės priešais Starapolę neliko nė vienas gyvas žmogus. Į tą kaimą atvyko gyventi keli broliai Katiliai nuo Smorgonės iš vietos dabar vadinamos Zalesie 3 mylios į žiemius nuo miestelio. Vėliau ta Katilių giminė išsiplatino ne tik Tarpučiuose, bet ir kituose kaimuose: Patašiškiuose, Katiliškiuose, Čėsnuose ir Mikuose arba Kazliškiuose (šis Šunskų parapijoje).

Apie Starapolę padavimų neliko, bet maras be abejo, nušlavė ir jos žvejus, kaip ir didesnių už ją aplinkinių kaimų gyventojus, nors tikrų žinių apie tai

nėra. Atminimų apie tą marą yra dar visoje buvusioje Suvalkijoje. Iš jų matyt, kad išmirė beveik visi žmonės; kaimai liko tušti, tik retam kuriam kaime liko gyvas koks žmogus. Yra dar pasakojama, kad žmogus, norėdamas pamatyti kitą žmogų, turėdavęs eit tris mylias. Ir tada, žmogus žmogų suėjęs, labai džiaugdavosi.

Pirmos tikros žinios apie Starapolę siekia 1732. Tais metais čia buvo jau koplyčia, nežinia, kada statyta. Stovėjo ji prie dabartinės miesto aikštės, šalia dabartinės Bartlingo vaistinės. Į tą koplyčią iš Kauno Nemunu ir Šešupe atvykdavo tris kartus metuose tėvai pranciškonai pamaldų laikyti ir kitų dvasios reikalų rūpinti. Pašešupiais buvo jau tada visur kaimų, o tiesiog iš Kauno į Starapolę joks kelias dar nebuvo išvestas; buvo čia tik girios, nepereinamų pelkių pilnos; dabartinis plentas padarytas tik 1829. Tokiu būdu Starapolė skyrėsi nuo kitų kaimų tuo, kad joje buvo koplyčia.

Marijampolės Marijonų Vienuolyno įkūrimas 1750.

Starapolė, kaip ir kiti kaimai iki Šešupei, priklausė tada prie Prienų parapijos. Kad į Prienus toli, penkios mylios kelio, tai aprūpinimas dvasios reikalų tolimose vietose negalėjo būti užtenkamas, nors iš Kauno retkarčiais atvykdavo pranciškonai. Tai matydama Prienų seniūnienė grafienė Pranciška Butlerienė, kuriai priklausė šalia Starapolės esąs Kvietiškio dvaras, prašė Marijonų generolą Kazimierą Višinskį, kad atsiųstų į Starapolę kunigą. 1750 buvo atsiųstas į Starapolę pirmas marijonas vardu Adalbertus Strach. Po dvejų metų gavo jis sau padėjėją antrą marijoną kun. Hyacintą Vasiliauską. Pirmasis mirė 1754. Minėtoji grafienė Butlerienė pastatė medinę bažnyčią ir medinį vienuolyną.

Kai bažnyčia ir vienuolynas buvo pabaigti ir įrengti, grafienei Butlerienei prašant ir Vilniaus vyskupui Mykolui Zienkavičiui sutinkant (čia buvo tada Vilniaus vyskupija.), Alvito džiakonas Vnarauskas 13 rugsėjo 1758, iš vakaro prieš šv. Kryžiaus paaukštinimo šventę, kunigus marijonus iškilmingai įvedė į naujai pastatytą ir jiems pavedamą bažnyčią ir vienuolyną. Drauge tada įvesta buvo Švenčiausiosios Trejybės brolija, kuriai popiežius suteikė atlaidus ir kuri Marijampolėje ir dabar tebegyvuoja. Toje iškilmėje dalyvavo, rodos, bažnyčios ir vienuolyno įkūrėja (fundatorė) grafienė But-

Kun. Vincentas Senkus

ıtinis Senųjų Marijonų Generolas. Mirė Marijampolėj 1911 metais.

lerienė su savo sūnum Mykolu. Į tą iškilmę buvo atvykusios trys procesijos iš Alvito, Pajevonio ir Pilviškių drauge su savo klebonais. Tos įvedimo iškilmės buvo lotyniškai surašytas aktas ir Alvito džiakono Vnarausko sava ranka pasirašytas. Tasai aktas ir dabar yra Marijampolės vienuolyne. *)

Žmonėse iki dabar yra likusi žinia, kaip grafienė Butlerienė rinko vietą bažnyčiai. Pėsčia išėjo ji iš Kvietiškio dvaro ir eidama kalbėjo ražančių. Kur ji, pabaigusi dešimtį Sveika Marijų, kalbėjo Tėve mūsų, ten jos palydovai sodino liepą. Priėjusi arti Šešupės, pabaigė kalbėjusi ražančių ir tarė: „Čia bus bažnyčia". Toje vietoje buvo pastatyta bažnyčia ir šalia jos vienuolynas. Kelias, kuriuo ji tada, kaip kai kas sako, klupščia ėjusi, buvo pramintas ražančkeliu. To kelio vardą seni žmonės ir dabar nėra užmiršę.

Tam naujai įsteigtam marijonų vienuolynui grafienė Butlerienė dovanojo ir žemės didoką gabalą, kur jis pastatytas, būtent visą kampą tarp Šešupės ir į ją

---

*) Yra lenkiška knyga J. S. Pietrzak, O. Stanislaw Papczynski, Krakow 1913. Aprašomas joje Marijonų vienuolijos steigėjo gyvenimas ir drauge tos vienuolijos istorija. Autorius ne istorikas ir jo rašte yra daug klaidų, kurių ne viena nemokėjimu istorijos rašyti vargu galima išteisinti. Rašydamas apie marijonų įvedimą į Marijampolės vienuolyną sako, kad toje iškilmėje buvę daug Lietuvos ir Lenkijos ponų, šaudyta iš armotų ir grojusi karaliaus muzika (p. 181). Akte tą dieną parašytame tokių dalykų nėra nė ženklo. Autorius mėgsta armotų šaudymą. Kai Portugalijos karaliaus parkviesti marijonai įvesti buvo į Lisabonos katedrą ir giedojo Magnificat ir Te Deum laudamus, ten irgi šaudyta iš armotų. (173 p.). Ten bent galėjo šaudyti, nes karalius be abejo, jų turėjo. Tik nežinia, iš kur galėjo rastis armotų Starapolės kaimelyje.

įtekančio Jevonies upelio. Su ta žeme davė drauge ir vadinamą jurisdiką, tai yra, teisę miestui statyti ant tos žemės ir valdyti. Tą žemę marijonai išdalino į tam tikrus sklypus. Ant tų ėmė statytis žmonės namus ir taip ėmė darytis miestas. Marijonai davė jam Mari jampolės vardą ir patys jį valdė. Kitoje Jevonies pusėje, taip pat prie Šešupės, buvo Starapolė, kuri taip pat ėmė miesteliu virsti. Tik Starapolę valdė ne marijonai, bet Kvietiškio dvaras, kuriame gyveno grafienė Butlerienė. Miesto teises Marijampolė gavo 1792, būtent netik marijonų miestas, bet drauge ir Starapolė. Nuo tada valdžia vadina tą iš dviejų susidariusį miestą tik Marijampole, o žmonės ilgai vadino tik Starapole. Mūsų pirmasis laikraštis „Aušra“ ir paskui ją kiti užsienyje ėjusiejie laikraščiai, kai rusų valdžios spauda buvo uždrausta, ėmė jį vadinti Senapile.

Grafienė Butlerienė vienuolynui dovanojo aštuonis margus pievos, kuri vėliau buvo Tabūnėliu vadinama. Tos pievos ir minėtosios žemės gabalo dovanojimą patvirtino Vilniaus vyskupas ir didysis Lietuvos kunigaikštis ir Lenkų karalius Augustas III. Vėliau marijonams buvo duota dar trys laukai po keliolika margų kiekvienas: vienas buvo tarp miesto ir Degučių kaimo, antras į rytus nuo miesto šalia Prienų kelio, trečias į pietus nuo miesto, kur dabar yra šv. Vincento bažnyčia (buvusioji cerkvė). Iš viso marijonų vienuolynas turėjo į 60 margų žemės.

Vilniaus vyskupas, leisdamas marijonams įsikurti Marijampolėje, įsakė, kad jie rūpintų aplinkinių gyventojų dvasios reikalus (cura animarum). Marijampolės parapijos dar nebuvo. Iki Šešupei buvo tada Prienų parapija. Nuvykti žmonėms į Prienus buvo nelengva,

nes reikėjo keliauti 4—6 mylias. Delto Prienų seniūnui kunigaikščiui Kazimierui Sapiegai ir Prienų klebonui Mykolui Karpavičiui prašant, Vilniaus vyskupas Ignacas Jokūbas Masalskis 1783 įsteigė Marijampolės parapiją, pavesdamas ją marijonams, ir drauge Igliaukos filiją, įsakydamas, kad marijonai joje gyventų ir rūpintų dvasios reikalus. Prie tos naujai steigiamos parapijos ir jos filijos priskyrė 53 kaimus iš Prienų parapijos, 13 kaimų iš Daukšių, 4 iš Liudvinavo ir vieną (Tarpučius) iš Vilkaviškio. Dabar iš tų visų kaimų yra susidariusios keturios parapijos—Marijampolės, Igliaukos, Sasnavos ir Patilčių. 1820 prie Marijampolės parapijos buvo priskirta dar 12 kaimų iš Gižų parapijos. Gyventojams tų kaimų esančių kitoje pusėje Šešupės buvo arčiau ir patogiau eiti į Marijampolės bažnyčią, nekaip į Gižų.

Vienuolyno namas, grafienės Butlerienės pastatytas, buvo medinis. Tam supuvus, vienuolyno vyresnysis Viktoras Volungevičius pastatė didelį vieno aukšto mūro rūmą, visų didžiausią kokį tik marijonai buvo turėję. Kuriais metais jis statytas, nėra tikros žinios. Kad jį statė kun. Viktoras Volungevičius, tapusis Marijampolės vyresniuoju 1783, ir kad po 1795, tai yra po paskutinio Lenkijos ir Lietuvos dalinimo, pakliuvus Marijampolei po labai aštria Prūsų valdžia, statymas vargu buvo galimas, tai reikia manyti, kad buvo pastatytas tarp 1783 ir 1795. To naujo rūmo 1809 užsidegus bažnyčiai, nudegė stogas, bet liko sveiki, tik truputį apdegę balkiai ir lubos, ir tie išlaikė net iki (1922) metų, kada statant aukštą reikėjo jie išmesti.

Medinė bažnyčia, grafienės Butlerienės pastatyta, 1809 sudegė. Marijonai tada pastatė padangą (šiopą).

Tą 1817 sugriovė didelė vėtra. Tada marijonai ėmė statyti naują mūro bažnyčią. Šiaip taip ją pabaigė 1824. Tais pat metais Seinų vyskupijos valdytojas sufraganas ir administratorius Augustinas Marciejewskis ją pašventino, pavesdamas šv. Mykolo archangelo globai. Ta bažnyčia vėliau buvo keletą kartų didinama. 1882 jos pryšakyje buvo pastatytu du bokštu, o dar nepersenai iš abiejų šonų buvo pristatytos koplyčios. Taip ta bažnyčia, išsyk vidutinio didumo, palengva pasidarė labai didelė, viena iš didžiausių Seinų vyskupijoje. Viduje ji yra trijų vienokio aukščio navų. Sulig pirmykščiu planu vidurinė nava turėjo būti daug aukštesnė už abi šonines. Neįstengdami savo lėšomis tai padaryti ir negaudami iš valdžios pašalpos, marijonai turėjo palikti savo planą neįvykdytą.

Marijonų darbai parapijoje.

Marijonų įstatuose yra pažymėta, kad jie ypatingai stengsis mokyti žmones tikybos ir vaikus katekizmo. Rūpinosi mokyti ir tuos vaikus, prie kurių sunkiausia prieiti, būtent piemenukus. Kaip dabar ūkininkai, taip ir seniau, savo piemenis nelengvai išleisdavo į bažnyčią, o ilgesniam laikui mokytis katekizmo dar sunkiau. Šitai kliūčiai pašalinti arba bent sumažinti, marijonai naudojo kiekvieną progą, mokino vaikus katekizmo, kada žmonės vaikus lengviau gali išleisti į bažnyčią ir patys juos atvesti; mokino ne vieną kartą metuose, bet keletą po tris dienas. Palengva nusistatė paprotys, kad mokydavo po tris dienas po Velykų, per Kryžiaus dienas, per Devintines ir po Švenčiausiosios Panelės Ražančinės. Taip darė marijonai savo parapijose (Marijampolėje, Igliaukoje, Miroslave ir Sasnavoje) arba ir kitose, jei kur, klebonams padėdami, gyveno ilgesnį laiką. Šitas katekizmo mokinimas pažymėti reikia ir delto, kad seniau, ne taip kaip dabar, katekizmo vaikus parapijose visai nemokydavo.

Suaugusius tikybos tiesų marijonai mokydavo šventomis dienomis per pamokslus: prieš sumą perskaitę poterius dėstydavo plačiau katekizmą, po sumos sakydavo pamokslą. Kada šventomis dienomis anksti ryte būdavo daugiau žmonių bažnyčioje, tai sakydavo ir ryte. Žmonėms sakydavo lietuviškai, ponams, jau atpratusiems nuo savo gimtosios kalbos, — lenkiškai.

Marijampolėje ir Miroslave metams arba ir ilgesniam laikui: vienas visą paskirtą laiką sakydavo lietuviškai, kitas lenkiškai. Lenkiškus pamokslus sakydavo per atlaidus ir Adventuose po rarotų. Taip buvo Marijampolėje ir Miroslave; Igliaukoje ir Sasnavoje lenkiško pamokslo nesakydavo. Marijampolės vienuolyne tarp senų popierų buvo ir lietuviškai rašytų pamokslų.

Sulig įstatais marijonai stengėsi, kiek galėdami, padėti parapijų klebonams bažnytinį darbą dirbti — pamokslus sakyti, išpažinties klausyti, misijas laikyti ir t.t. Į aplinkines parapijas, kada klebonai kviesdavo, važiuodavo padėti. Kai kuriose parapijose marijonai būdavo nuolat vikarais. Taip buvo Prienuose, Pilviškiuose, Daukšiuose, Gižuose, Didvyžių ir Antanavo dvarų koplyčiose. Marijampolėje apie 1838 buvo įsteigta keturklasė mokykla. Tikybos mokyti į ją ėjo vienas marijonas.

Marijonai ir savo bažnyčioje ir kitose parapijose laikydavo misijas. Senuose Marijampolės vienuolyno raštuose yra likusi misijų pamaldų tvarka, įsakyta marijonų generolo Raimundo Novicko 1783. Ji yra šiokia:

„Iš ryto nuo 6 iki 7 valandai pirmos mišios, per kurias visi bažnyčioje esantiejie turi giedoti Švenčiausiosios Marijos Panos Nekaltai Pradėtos valandas; po mišių Visų šventų litaniją Bažnyčios intencija ir suplikacijos, kad Dievas atitolintų bausmes.

Nuo 7 iki 8 ryto pamaldos, tai yra, poteriai, maldos, misijų aktai, sąžinės sąskaita ir, jei dar laiko lieka, visi gali giedoti: Dieve, myliu Tave...

Nuo 8 iki 9 žmonėms labiau išlavintiems ir rimtesniems bus daromas rekolekcijų būdu mąstymas, žmo-

nėms neišlavintiems atskìroje vietoje bus dėstomos svarbiausios tikėjimo tiesos, be kurių žmogus negali būti išganytas.

Nuo 9 iki 10 misijų pamokslas apie dalykus kiekvienam krikščioniui reikalingus žinoti.

Nuo 10 iki 11 ir 12 giedotinės mišios, pamokslas, procesija, per kurią gali būti giedama V. Jėzaus litanija arba šiaip giesmė... Po procesijos maldos prie Švenčiausiojo Sakramento, daromos lankant arba reiškiant garbę taip didžiai paslapčiai, palaiminimas su Švenčiausiuoju Sakramentu, maldos už vėles ir Viešpaties Angelas.

Po pietų nuo 2 iki 3 Švenčiausios Trejybės karunka, į kurią, pusę valandos pirma suskambinus, renkasi visi lankantiejie misijas ir maldingai gieda; jeigu laiko dar lieka, gali giedoti misijų giesmes.

Nuo 3 iki 4 mąstymas, per kurį prastiems žmonėms dėstomas katekizmas, kaip aukščiau pasakyta.

Nuo 4 iki 5 misijų pamokslas.

Nuo 5 mišparai, pamokslas, procesija, po procesijos Marijos Panos litanija, suplikacijos, maldos prie Švenčiausio Sakramento, palaiminimas, sąžinės sąskaita, maldos vakarinės, maldos už mirusius, pagaliaus Viešpaties Angelas."

Marijonai rūpindavosi savo bažnyčią gražiai išpuošti ir gražioje tvarkoje pamaldas laikyti. Šv. mišias laikydavo nustatyta eile, kad žmogus, atėjęs į bažnyčią, ilgai nelaukęs galėtų šv. mišių išklausyti. Iškilmingai stengdavosi laikyti pamaldas už mirusius geradarius. Po Visų šventės, pradedant nuo vėlinių (uždūšinės dienos) per aštuonias dienas laikydavo ypatingas pamaldas už mirusius ir vakarais giedodavo mišparus už vėles.

Seni kunigai pasakoja, kad Marijampolės parapiją marijonai vedė gerai ir labai rūpestingai.

Sulig įstatais marijonai stengėsi vaikus mokyti ne tik katekizmo, bet ir skaityti bei rašyti. Tam tikslui prie savo vienuolynų laikė mokyklas ir patys jose mokino. Mokyklą turėjo Marijampolėje, čia nuo pradžios XIX š. laikė mokytoją, tik tikybos eidavo į ją patys mokyti; turėjo mokyklas Igliaukoje ir Miroslave. Kiek vaikų kiekvienoje tų mokyklų būdavo, nėra žinios. Žinia tik, kad Marijampolėje pradžioje XIX š. buvo į 60 mokinių.

J.E. Jurgis Matulevičius
Vilniaus Vyskupas
Vyriausias Marijonų Vadovas

Po Prūsų valdžia (1795—1807).

Paskutinis Lenkijos ir Lietuvos dalinimas (1795) suskaldė Marijonų vienuoliją į tris dalis: du vienuolynu pakliuvo po Austrijos valdžia, penki po Rusijos ir po Prūsų: du Lenkijoje ir trys Lietuvoje, būtent: Marijampolės, Igliaukos ir Miroslavo. Prūsų ir rusų valdžia uždraudė generolams, ne tose šalyse gyvenantiems, valdyti savo vienuolijos vienuolynus. Marijonų generolas, (Tadas Bialowieskis) gyveno tada Skurzce po Austrijos valdžia. Tai marijonai po Prūsais esantiejie, gavę savo generolo ir valdžios leidimą, ėmė rinktis trejiems metams provincijolą. Pirmas tų provincijolų Matas Zielionka gyveno Korabiewe; antras Florijanas Balcevičius Miroslave, trečias Viktoras Volungevičius Marijampolėje. Šis provincijolavo šešerius metus ir vis gyveno Marijampolėje. Nuo tada ypač Marijampolės vienuolynas Marijonų vienuolijos gyvenime ima gauti vis daugiau reikšmės. Čia gana tankiai būdavo daromi kapitulų susirinkimai, XIX š. marijonų generolai daugiausiai čia gyvendavo.

Prūsai vienuolynus, kiek galėdami, naikino, atimdami iš jų žemes ir pinigus, jei kas turėjo. Žemes atiminėjo jie ir iš parapijų klebonų, kurie daug turėjo. Panaikino jie Vygrių kamendulus, Seinų ir Liškevos dominikonus, Naumiesčio ir Griškabūdžio karmelitus, atimdami jų žemes, girias ir ežerus. Marijonų jie nenaikino, nes nebuvo kas iš jų imti. Turtingiausias jų buvo Marijampolės vienuolynas, turįs į 60 margų že-

mės, esančios ne vienoje vietoje, bet išmėtytos į penkis sklypus. Toks turtas, tada buvo per mažas kąsnis, kad kas jo gošėtųsi. Bet iš Igliaukos atėmė didelę ordinariją duodamą Prienų seniūno. Prūsai, tapę tos seniūnijos dvarų savininkais, liovė davę tą ordinariją, tik ėmė mokėti menką išsilaikymą pinigais. Iš Miroslavo vienuolyno atėmė paliuosavimą nuo vieno mokesčio, išduotą vienos Trakų apskrities komisijos.

Be šitų menkų turto nuostolių, Prūsų valdžia padarė marijonams daug didesnių dvasios nuostolių: suvaržė stojimą į vienuolyną. Priimti į vienuolyną buvo valia tik tą, kas būdavo gavęs iš valdžios leidimą stoti į vienuoliją. Kandidatas turėdavo pareikšti savo norą valdžios atstovui, kurs jam darydavo tam tikras pastabas, kad atsižadėtų vienuolyno, kitaip sakant, trukdydavo ir leidimo neduodavo. 1799 m. marijonai ir Marijampolėje ir Miroslave turėjo po du klieriku, o trejais metais vėliau (1802) neturėjo jau nė vieno. Be to, Prūsai stengėsi naikinti vienuolynus, įnešdami į juos dvasios suirimą: jie pagarsino, kad norintiems pasitraukti iš vienuolijos jie išrūpinsią iš popiežiaus paliuosavimą nuo apžadų. Šitas ardantys pažadėjimas davė blogų vaisių. Minėtasis marijonų provincijolas Viktoras Volungevičius ir vėliau generolas Tadas Bialowieskis savo aplinkraščiuose skundėsi, kad marijonų skaičius sumažėjęs. Marijampolėje 1802 buvo 15 marijonų kunigų, Miroslave 11, o Prūsams pasitraukus 1809 Marijampolėje buvo 12, Miroslave tik 6.

Prūsų valdžia buvo labai aštri ne tik vienuolynams, bet ir visiems gyventojams. Per dvyliką metų jie, čia šeimininkaudami, išleido daug įvairių įstatymų ir įsakymų. Stengėsi jie laikyti tvarką ir kelti ūkį. Kas

gerai ūkį vesdavo, užaugindavo gerus javus, gaudavo dovaną pinigais; kas išaugindavo gerus gyvulius, taip pat laimėdavo dovaną.

Už nusikaltimus bausdavo labai aštriai, daugiausiai mokėti pinigais. Yra likusi dar neužmiršta viena žinia apie medžioklę. Aštriai buvo uždrausta medžioti ne savu laiku. Kai kurie žvėrys buvo visai nevalia šaudyti ar kaip nors žudyti, ypač elniai ir briedžiai. Vieną žiemos naktį išalkę vilkai atsivijo iš girios į Mokolų kaimo Kisieliaus namus jau pailsusį elnią. Tas, neturėdamas kur dingti, įbėgo į pašiūrę, kurioje buvo takelis, čia vienoje pusėje buvo siena, ir kitoje sukrautos malkos. Elnias tame takelyje įstrigo tarp sienos ir malkų. Anksti ryte rado čia jį, kai tamsoje atėjo atsinešti malkų. Prašvitus užsilipę ant aukšto užnarino ant kaklo virvę, iškėlė kiek aukštyn ir papiovė. Bausmė už tai buvo 50 tolerių. Kad prūsai nesusektų ir neuždėtų tos bausmės, to elnio odą nunešė į Šešupę ir įmetė į aketę.—Prūsų laiku Marijampolės apylinkeje buvo ir meškų. Mokolų kaimo laukuose pagiryje augo didelis senas uosis. Žiemą, kai išalkę vilkai užpuldavę mešką, ta atbėgdavusi pas tą uosį, įsliuogdavusi į jį ir tupėdavusi ant vienos šakos, iki vilkai grįždavę į giria. Kaimo vyrai, tai pastebėję, papiovę tą šaką. Meška, vilkų vejama, įlipo į tą medį, sėdo ant papiautos šakos, nulūžo ir krito i vilkų gaują po uosiu esančią. Tie ją sudraskė.—Vilkus tada gaudydavo į duobę dviejų sieksnių ilgio ir sieksnio pločio; užklodavo ją šakomis ir ties viduriu pririšdavo paršą. Vilkas, išgirdęs paršo žviegimą, šokdavo ant jo ir įkrisdavo į duobę.

Prūsų valdžia, norėdama sutvarkyti mokesčius, ėmė matuoti visų kaimų laukus. Kai kurie kaimai nu-

sigando, kad Prūsai uždėsią didelius mokesčius ir neįstengsią išsimokėti; delto išsižadėjo dalies savo žemės, neprisipažindami, kad ji jų esanti. Į tas išsižadėtas žemes Prūsų valdžia pargabeno Prūsų kolonistų. Taip buvo ne tik Marijampolės parapijoje, bet ir kitose. Yra dar panaši žinia apie Gelgaudiškio dvarus, turinčius 14000 margų dirbamos žemės ir tiek jau girių. Pana Leščinskaitė, tų dvarų savininkė, norėjo juos parduoti trijų parapijų ūkininkams (Gelgaudiškio, Kaimelio ir Plokščių) ta sąlyga, kad kiekvienas ūkininkas nuo savo ūkio išmokėtų jai po šimtą tolerių. Ūkininkams tai atrodė per brangu. Tie dvarai teko baronui Keideliui, padariusiam juose tikrą Vokietiją. Prieš šį karą tie dvarai buvo p. Komaro nuosavybė.

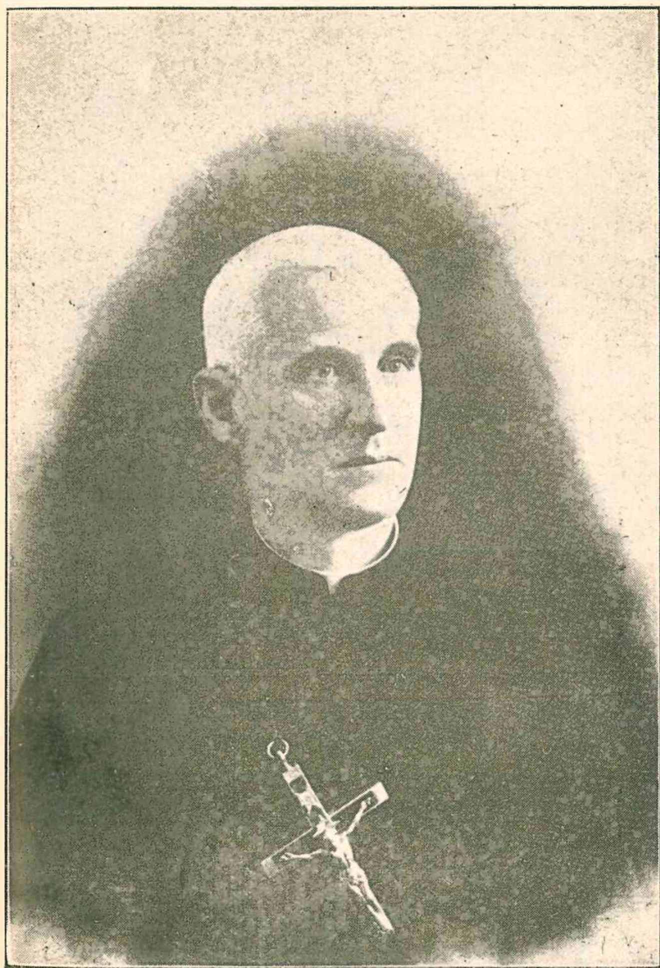
Prūsai, išmatavę laukus visos šalies tarp Nemuno ir Prūsų, sustatė labai gerą žemėlapį ir išleido jį 1808 Karaliaučiuje. Jame pažymėti ir smulkiausi dalykai: keleliai, upeliai, pelkės, viensėdžiai, kurių sodyba, jei dar vardo neturėjo, pavadinta buvo savininko vardu. Tą žemėlapį turėjo kun. Jonas Katilius, dabar marijonas. Sudegė jis per karą Griškabūdyje, kai nuo vokiečių šuvių kilusi ugnis prarijo kleboniją. Igliaukoje tarp likusių vienuolyno knygų buvo viena, kurioje buvo Prūsų valdžios įsakymai ir įstatymai rašyti vokiškai ir lenkiškai. Ten vienuolynas per šį karą nuo armotų šūvių taip pat užsidegė ir tas rinkinys liepsnose išnyko.

Marijampolės marijonų raštuose yra vienos eilės, lietuviškai rašytos 1809, butent tuo laiku, kai prūsai iš čia buvo pasitraukę, ir jau įkurta buvo Varšavos kunigaikštijos valdžia. Iš jų matyt, kaip sunki buvo Prūsų valdžia. Jas čia, kaipo senovės paminklą dar niekeno nežinomą, ištisai paduodu:

Lankas sutikias Lietuvninka aynanti ing Maryanpola ant Seymiko sweykino ji tais žodžiais —

Sczesliwas esi Lietunikia
Savo Žiames milasninkia!
Buway niasianey niawaloy.
Siargek Dieve mus niadaloy.
Kad Pons Prussas ponawojo.
Nieko Lankams niadowanojo;
Užmiate jemis Padotkus,
Atimdamas ir astotkus:
Wisi buo pakriwiditi,
Niabuwo milaszirdistes,
Rozu ir malonistes: —
Tewiszke musu sirata,
Ilgai wiarke nesuramita
Budama po sunkinibia to Pono,
Ligiay kaip ir kokio Tyrono;
Wiska Ji kiantet turejo
Ir mus ach smutnus riagejo,
Tieszyjo kaip motina sunus,
Nukorojus bia kaltes anus.
Žinok, jau Prussas gawo graba,
Nianoredams niaszoja želaba;
Kuris pirma puykiey paradavojo,
Sawia pražūde, krauju apsifarbawojo,
Liankia adsižiurek linksmay ant Diabiasiu,
Nuluptas iž skuros no Prusso Dwariu.
Pagada jau pasirode; —
Ir linksmibia mums parode;
Tankus Diabiasiey jau prapuole, —
Aszaros isz akiu mums nupuole;

Teyp wiskas ir giaray, —
Saule swieczia mums gan giaray,
Delto no to czeso tieszykis statecznay,
Diewu dekawok laykikis biaspiacznay,
Kad isz Apiekos sawo niaiszlaydo,
Butum wis sirata, džiaukis ka niaapleydo.

Kun. Pijus Andziulis, misijonorius.
Jisai drauge su kun. Andrium Cikoto (baltarusis) daugiausiai pasidarbavo juvenatui statyti.

Po Prancūzais.

Nors tos eilės džiaugtis liepia, bet džiaugsmas ilgas negalėjo būti. Varšavos kunigaikštiją įsteigė per Tilžės taiką 1807 prancūzų ciecorius Napoleonas, sumušęs Prūsus. Tasai ciecorius 1812 m. su šešiais šimtais tūkstančių kariuomenės per Prūsus, Vilkaviškį, Marijampolę ir Kauną ėjo į Rusiją. Varšavos kunigaikštija jam pristatė apie 80 tūkstančių kareivių, tarp kurių buvo ir lietuvių. Ėjo jis čia kaip per savo šalį didžiausioje tvarkoje ir drausmėje. Varšavos kunigaikštijos valdžios buvo įsakyta, kad gyventojai, kariuomenei praeinant, laikytų uždarytus vartus ir kad prie jų būtų padėta daug vandens ir indas atsigerti. Jei ką kur ėmė, tai Prancūzija dar prieš 1863 atsiuntė atlyginimą už nuostolius. 1812 žmonės nuo tos slenkančios į Rusiją didžiausios kariuomenės daug nenukentėjo. Bet kad Varšavos kunigaikštija, Napoleono įsteigta turėjo su juo iš vien eiti ir statyti kareivijos, tai gyventojai gavo vežti įvairią karo medžiagą. Tiems išvažiavusiems su kariuomenės daiktais grįžti atgal neleido, ir jie beveik visi žuvo Rusijoje. Sugrįžo tik tie, kuriems slapta pasisekė pabėgti. Šių žodžių rašytojo močiutės tėvukas (Skaisgirys) vežė prancūzų daiktus į Rusiją. Matydamas, kad nei jį nei kitus neleidžia grįžti, palikęs vežimą ir arklius, pabėgo. Turbūt, toli buvo nuvykęs, kad grįždamas sunaikintais plotais niekur valgyt negavo ir nevalgęs ėjo devynias dienas. Pagalios

radęs žmogų, turintį maisto, pyko, kad jam tik po truputį duoda. Kai tas žmogus jį peralkusį po truputį duodamas pripratino prie maisto ir kiek atgaivino, jis sveikas sugrįžo namo. Jis gyveno 110 metų. Kiti su juo drauge važiavusiejie laukė, iki juos leis su arkliais ir su vežimu grįžti, visi žuvo ir nė vienas negrįžo. Kai grįžo sumuštų ir sušalusių prancūzų likučiai, gyventojai gavo nuo jų kai ką nukęsti. Eina gandų, kad prancūzai, grįždami kai kur kasę į žemę pinigus. Nurimus visiems karams, iš Prancūzijos važiavo jų ieškoti. Yra kalba, kad tokiu du keliauninku su žemėlapiais rankose antrame verste nuo Marijampolės šalia kelio į Kauną ieškoję ko, matavę ir arti vieno didelio akmens ėmę kasti, ir, išsikasę katiluką, nuvažiavę savais keliais. Rudžių giraitėje (penktam verste ant Vilkaviškio) užkasę visą skrynią pinigų. Ją galėtų, kas nori, išsikasti, jei dar niekas neišsikasė.

Pralaimėjus Napoleonui Rusijoje, rusai 1813 ėjo į vakarų Europą kariaut prancūzų. Rusų kariuomenė įėjo į Varšavos kunigaikštiją ir tos gyvavimas jau tada beveik pasiliovė. Trumpu savo gyvavimo laiku ne daug ką ji suskubo padaryti. Varšavos kunigaikštijos politika su vienuolynais buvo panaši į Prūsų. Skirtumas buvo tas, kad Prūsai turėjo ką imti iš vienuolynų ir, ką galėjo paėmė, o Varšavos kunigaikštijai liko tik menki trupinėliai. Ji jau buvo bemananti rinkti ir tuos trupinėlius, bet minėtiejie politikos įvykiai nedavė jai įvykdyti savo geidavimų, pagalios ir jos pačios gyvavimas, užgeso. Del to ir marijonai nuo jos daug ką negavo nukęsti.

Lenkų karalystė ir marijonų panaikinimas 1864.

Rusai drauge su Prūsais nugalėjo Napoleoną, paėmė Paryžių (1814), pažemintą prancūzų ciecorių išvežė į šv. Elenos salą. Nugalėtojai, norėdami atstatyti jo sugriautą Europą, sušaukė į Vieną Europos valdovų kongresą. Didesnė dalis Varšavos kunigaikštijos buvo atiduota per tą kongresą rusų ciecoriui Aleksandrui I, ir tas iš jos padarė Lenkų karalystę, duodamas jai konstituciją. Ta naujai įsteigtoji karalystė pradžioje savo gyvenimo panaikino kai kuriuos vienuolynus paimdama jų žemę (Virbalį), likusiems leido gyventi. Joje 1818 buvo įsteigta Seinų arba Augustavo vyskupija į vietą prie prūsų įkurtos Vygrių vyskupijos. Po visų audrų ir karų pabaigos XVIII ir pradžios XIX š. atėjo gana ramūs laikai. Marijonai galėjo vėl ramiai veikti ir plėtotis arba bent atitaisyti tas žaizdas, kurias neramūs laikai buvo padarę.

Bet neramumų ar net ir smarkių audrų buvo ir Lenkų karalystėje. Liepos mėnesyje 1830 Prancūzijoje buvo revoliucija. Rugpiūčio mėnesyje sukilo Belgija, norėdama atsiskirti nuo Nyderlandų. Ėmė rastis judėjimų beveik visose vakarų Europos valstybėse. Lenkai užsimanė taip pat bandyti savo laimės, norėjo išsiliuosuoti iš po rusų valdžios ir atgauti senovės Lenkijos žemes prijungtas prie Rusijos. Lapkričio mėnesyje sukilo. Tas jų sukilimas, lietuvių vadinamas Krakosmečiu,

turėjo atsiliepimų ir Marijampolėje. Gale miesto nuo Degučių buvo mūšis tarp rusų ir sukilėlių būrio. Kazokai nugalėjo. Sukilėliai beveik visi buvo išmušti. Vienas dalgininkas sukilėlis, pasprukęs iš pralošto mūšio per Šešupę pabėgo į Tarpučius. Vienas kazokas, raitas jį pasivijo ir su savo pike buvo bebandąs nudurti. „Nelįsk, kazokėli, nukirsiu galvą," tarė jam dalgininkas besigindamas. Kazokas neklausė. Dalgininkas nukirto jam galvą, sakydamas: „Ko lindai, kazokėli, sakiau, kad nukirsiu." Tame mūšyje sukilėliai buvo kaimų vyrai daugiausiai dalgiais apsiginklavę, Lenkų valdžios suvaryti. Rusų vyresnysis, juos sumušęs, leido kazokams Trobiškių kaime paūžti. Ūžė ten jie dvi valandas ir išžudė daug žmonių. Užmuštiejie sukilėliai buvo palaidoti kitam krašte miesto Kvietiškio dvaro lauke. Buvo iškasta keturkampė kokio pustrečio sieksnio ilgio ir pločio duobė, visi žuvusiejie suvežti ir palaidoti. Vėliau čia buvo pasodintas liepynas, išbuvusis iki šiam karui. Baigiantis karui ar vokiečiams pradedant trauktis aplinkiniai žmonės iškirto daugumą tų liepų; liko tik kelios. Marijonai prie to maišto nieku nebuvo prisidėję.

Kalbant apie tą sukilimą, galima čia paminėti dar vienas dalykas. Lenkai Radomo apygardoje paėmė vieną būrelį rusų į nelaisvę. Tuos belaisvius nusiuntė į Griškabūdžio ir Lukšių parapiją. Maištui pasibaigus jie ne visi grįžo į Rusiją. Jų ainiai nuo senai lietuviai ir katalikai ir vargu kas jų žino, iš kur jie radęsi. Vienų jų giminė ir dabar turi Maksvyčių pavardę.

1848 Prancūzijoje buvo revoliucija. Tas revuliucijos judėjimas atsiliepė beveik visur Europoje. Lenkai, nors 1831 buvo gavę labai skaudų smūgį, vienok, žiū-

rėdami į Europą, vėl buvo bejuntą pagundą bent kai kurie kilti prieš Rusiją. Tiesa, sukilimo tada nebuvo, bet buvo platinamos knygelės prieš rusų valdžią. Prie to platinimo pirštus buvo, turbūt, pridėję du Marijampolės marijonai: kun. Kristupas Švirmickas ir k. Jokūbas Maliauskas. Abu buvo suimtu ir Varšavos citadelėje pasodintu į kalėjimą. Po pusės metų Maliauskas buvo paleistas ir sugrįžo vėl į Marijampolę, Švirmickas buvo išvežtas į Siberiją, į Irkucką. Apie Švirmicką yra žinių, kad buvęs labai tvirtos valios, pamaldus ir veiklus. Prieš išvežimą Marijampolėje jis buvo bepradedąs steigti nebylių mokyklą: kelis nebylius jau jis mokino ir rūpinosi gauti iš valdžios lėšų tai mokyklai steigti. Jis buvo labai uolus kunigas. Irkucke buvo labai gerbiamas net ir aukščiausių rusų valdininkų. Rašinėjo į lenkų laikraštį „Pamiętnik religijno—moralny“. Iš ten talpintų jo raštų galima būtų apie jį daugiau sužinoti. Mirė negavęs grįžti apie 1899.

Lenkų karalystės laiku marijonai ėmė rūpintis išsilavinti daugiau kunigų baigusių akademiją, kad išėję aukštus mokslus geriau galėtų savo klierikus mokyti. Apie tai buvo tartasi per kapitulų susirinkimus. Tie pasitarimai nebuvo tušti žodžiai. Gabesnius savo klierikus ėmė siųsti į Varšavos akademiją ir per Lenkmetį tarp keliolikos Marijampolės marijonų buvo šeši baigę akademiją: Pėstininkas, Junavičius, Jurgis Čėsna, Vincas Žiemys, Vincas Senkauskas ir Šalaševičius.

Novicijatą stojantiems į vienuoliją lavinti marijonai turėjo Marijampolėje nuo pradžios, kaip tik čia buvo vienuolynas įsteigtas. 1790 lankė jį popiežiaus pasiuntinys, buvusis tada Lenkijoje ir rado, kad įtaisytas ir vedamas taip, kaip reikalauja Bažnyčios įstatymai.

Marijampolėje novicijatas išbuvo iki 1856. Taigi iki tų metų atskirą novicijatą lenkai turėjo Skurce, o lietuviai Marijampolėje. Tais metais per kapitulą Miroslave buvo nutarta kad toliau novicijatas būsiąs bendras ir lietuviams ir lenkams Skurce. Marijonams Marijampolėje buvo jau ankšta. Novicijatą buvo manę perkelti į Igliauką, kur apie 1854 buvo pastatytas dviem aukštais mūro vienuolynas. Prie jo buvo užsodintas didelis, gražus ir gerų veislių sodas (jis buvo sunaikintas per šį karą.) Šis nutarimas padarė tai, kad novicijatas į Igliauką nebuvo nukeltas. Ta pati kapitula nutarė, kad visi marijonų klierikai, ir lenkai ir lietuviai, mokysis tik Marijampolėje. Iki tol mokinosi įvairiuose vienuolynuose. Tais pat metais klierikų Marijampolėje buvo vienuolika. Bet ar tas nutarimas buvo pilnai įvykdytas, galima abejoti, nes 1862 buvo klierikų ir Marijampolėje, čia be abejo lietuviai; buvo ir Skurce lenkai, tik nežinia kiek.

Iš to galima spręsti, kad marijonų vienuolija rimtai buvo beauganti ir pilna vilties žiūrėjo į ateitį. Tik jai beaugant netikėtai kilo audra ir kirto jai mirties smūgį. Tai buvo lenkmetis.

Prancūzijoje po revoliucijos 1848 iškilo ciecorius Napoleonas III, ano pirmojo ainis. Tapęs ciecorium nugalėjo jis 1855 rusus per Krimo karą, lyg keršydamas už savo prosenio nuvertimą, prie kurio rusai daugiausiai buvo prisidėję. Po to jis nugalėjo austrus išvydamas juos iš žiemių Italijos ir padėdamas suskaldytai italų tautai vienytis į vieną valstybę. Lenkai tikėjosi, kad ir jiems jis padėsiąs išsiliuosuoti iš po Rusijos valdžios, ir sukilo 1863. Tas sukilimas buvo dar nelaimingesnis už krakosmetį. Lenkai pagelbos iš kur

tikėjosi, nesulaukė, buvo visiškai sutriuškinti, aštriai nubausti; liko jiems tik rusų jungas. Lietuviai, kurie į tą maištą taip pat buvo įsipainioję, buvo dar smarkiau už lenkus nubausti.

Į tą sukilimą buvo įsimaišę keturi Marijampolės marijonai: Žilinskas, Grinevičius, Tomas Gegužinskas ir Kolesinskas. Šis dalyvavo net mūšiuose, buvo viename būryje vyresnysis. Rusai jį sugavo su ginklais rankose Punios girioje Punsko parapijoje; gyvą jį paliko gal tik del to, kad nežinojo, jog jis kunigas ir vienuolis; jis buvo paėmęs pasą užmušto sukilėlio ir sulig juo vadinosi Petravičium; buvo išvežtas į Siberiją, 1883 iš ten paleistas sugrįžo, bet kad jo netikra buvo pavardė, tai paojinga buvo jam po rusų valdžia būti. Jis iškeliavo į Ameriką ir ten Chicagoje po kelių metų mirė. Gegužinskas buvo išvežtas į Kuršą, kitu du į Siberiją.

Rusijos ciecorius Aleksandras II, norėdamas sulaužyti katalikų tikėjimą, ėmė persekioti, varžyti ir bausti kunigiją ir ypač vienuolijas, kurios savo veikimu palaiko katalikų dvasią. 1864 išleido ukazą apie vienuolynus. Kai kurie tuo ukazu buvo susyk panaikinti, kai kurie paliekami trumpam laikui, o keletas neva turėjo visados likti. Tas ukazas panaikino visus marijonų vienuolynus, paliko tik vieną Marijampolėje. Į Marijampolę tada buvo surinkta didesnė dalis marijonų, kiti buvo išskirstyti po parapijas, kai kuriems duota pasas išvažiuoti į užsienį, kad daugiau niekad negrįžtų. Marijampolėje, kai rusai iš visur suvežė, buvo vienu tarpu apie 30, gyveno mažuose kambariuose po du. Bet kad kai kurie jų lietuviškai nemokėjo, tai palengva išsirūpino leidimą išvažiuoti į Lenkiją ir liko

tik vieni lietuviai. Sulig ukazu Marijampolės vienuolynas visados turėjo likti, bet kad stojimas į vienuolyną tuo pat ukazu buvo taip labai suvaržytas, kad niekas iš valdžios negaudavo leidimo stoti, tai jis palengva turėjo išmirti. Bet ir mirti ramiai nebuvo duota. Nuo to ukazo prasidėjo priespauda, suvaržymas, kišimasis rusų valdžios ir į mažiausias smulkmenas, per tai ir vienuolijos drausmė ir gyvenimas tapo suardytas.

Tuo priespaudos laiku marijonai vis dar stengėsi daryti ką tik galėjo. 1882 per didelį rūpestį gavo valdžios leidimą ir pastatė bažnyčios pryšakyje du gražiu bokštu, labai dailinančiu visą bažnyčią. Sasnavoje koplyčia buvo permaža, kad galėtų į ją tilpti ateinantieji žmonės, o nei taisyti nei didinti ją iš valdžios jokiu būdu nebuvo galima gauti: valdžios mintis buvo ta, kad bažnyčios pasenusios ar koplyčios pačios sugriūtų ir išnyktų. Nežiūrint į valdžios nusistatymą generolas Senkus padidino ją gudrumu. Medžius sienoms ir stogui padarė pas ūkininką Dagilį. Kai buvo viskas surengta, marijonai iš Sasnavos išvažiavo kelioms dienoms, o žmonės greit dieną ir naktį viską sustatė ir padidinta koplyčia virto gana didele bažnyčia. Rusai tardė, ieškojo kaltininko, tąsė, bet bažnyčia vistiek liko.

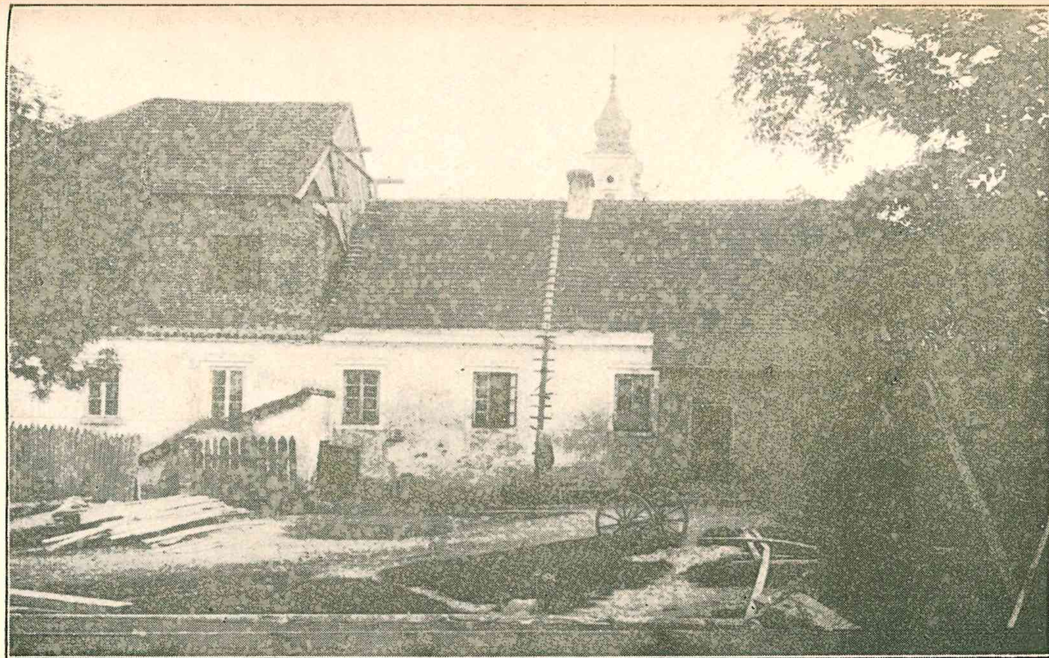
Nuo Lenkmečio buvo uždrausta spauda. Kai išsibaigė knygos Vilniuje spausdintos, kun. Sederevičia, Sudargo klebonas, ėmė spausdinti Prūsuose ir pats po Lietuvą platinti. Visuose Lietuvos kampuose jis turėjo padėjėjų, kurie jo knygas iš jo priimdavo ir tarp žmonių slapta platindavo. Marijampolėje toks padėjėjas buvo marijonas kun. Miliauskas. Kun. Jonas Katilius vieną kartą rado jo kambaryje kokiu du vežimu knygų.

Palengva visi marijonai išmirė, liko tik vienas

generolas Vincas Senkauskas (Senkus), lyg tikras paveldėjas marijonų dvasios. Buvo jis gilaus tikėjimo vyras, pamaldus, darbštus, tikras Dievo žmogus, uolus Dievo tarnas. Likęs vienas jis nesiliovė tikėjęsis, kad marijonų nykstanti vienuolija atgis ir nuolat melsdavosi, kad Dievas visagalis teiktųsi ją atgaivinti, nors visos aplinkybės po rusų valdžia rodė, kad tas atgaivinimas nėra galimas. Visi rūpesčiai ir pastangos, kad rusai leistų stoti į vienuoliją, ėjo niekais. Visi kandidatų prašymai, kad leistų stoti, visados būdavo atmetami ir leidimas neduodamas. Kai visos pastangos viešai atgaivinti marijonų vienuoliją nepavyko ir viltis rodėsi visai užgesus, atsirado vienas, drąsus ir Dievo dvasios pilnas vyras, kurs patarė pasenusiam generolui atnaujinti slapta, neatsižiūrint į jokius valdžios draudimus ir persekiojimus, ir visą naštą to gaivinimo imti ant savo pečių. Generolas Senkus davęs tokiu būdu pradžią tam gaivinimui ir jau pamatęs pirmus jo diegus pilnas vilties mirė 10 Balandžio 1911 m. Jo atmintis visoje Marijampolės apygardoje iki šioliai yra gyva. Visi gėrisi pilna gyvo tikėjimo dvasia, visi jį gerbia kaipo pilną Dievo meilės, uolų tikėjimo skelbėją, neilstantį Kristaus tarną.

Marijonų dokumentai ir dailės dalykai.

Išėjus ciecoriaus Aleksandro II ukazui apie vienuolynus, valdžia ant tų pėdų ėmė jį vykdyti. Sulig tuo ukazu visas vienuolynų turtas turi pereiti į valdžios rankas. Tuojau valdžia visų vienuolynų turtą paėmė, o vienuolių išlaikymui paskyrė menką algą. Tai buvo padaryta ir Marijampolėje. Apskrities karo viršininkas ar kitas koks žymus valdininkas atėjo į vienuolyną vykdyti ciecoriaus valios ir pareiškė, kad visas turtas, žemė, trobos ir t. t. turi būt atiduota valdžiai. Vienuolyno vyresnysis drąsiai į tą pareiškimą atsakė: „Aš tamstos nepažįstu ir turto neduosiu". Viršininkas tuojau apie tokį elgimąsi pranešė Suvalkų gubernatoriui. Tas pareikalavo iš Seinų vyskupo, kad nuo dvasinės valdžios paskirtų atstovą, kuris būtų drauge su apskrities viršininku paimant vienuolyno turtą. Vyskupas paskyrė atstovą ir turtas buvo paimtas. Tada buvo nuo marijonų atimta pieva — Tabūnėlis, trys laukai po keliolika margų — vienas tarp miesto ir Degučių, antras šalia Prienų kelio ir trečias iš pietų krašto šalia miesto. Atimta buvo ir jurisdika, tai yra Marijampolės miesto dalis tarp Jevonies ir Šešupės, kur žemė buvo marijonų nuosavybė ir kur gyventojai už ją marijonams nuomą mokėjo; atimtas buvo ir marijonų mokyklos namas, kuriame rusai viename gale padarė cerkvę ir kitame paliko mokyklą. Vienuolynui paliko tik sodą ir daržą.

Vienuolyno aukštąs naujai statomas (1922 m.)

Manoma, kad rusai tada paėmę ir vienuolyno dokumentus; bet ar tai tiesa, nežinia. Eina ir kitas neaiškus gandas, kad jausdami paojų deginę kai kuriuos dokumentus ar išvežę kur kitur. Bet ir tai nežinia, ar tame gande yra kiek tiesos.

Iš generolų aplinkraščių matyt, kad vienuolynų vyresniejie turėjo daryti kas treji metai pranešimus apie savo vienuolyno stovį. Tų pranešimų nėra likę nė ženklo. Visos vienuolijos archyvas buvo Skurzce. Kur jis yra dingęs, iki šiol dar nesusekta. Marijampolės vienuolyne yra likę gana daug svarbių dokumentų, bet toli ne visi, kurie turėtų būti. Daugiau yra likę iš XVIII š. ir pradžios XIX, mažai ypač iš Lenkų karalystės laikų. Vienoje knygoje yra surašyti visi generolų aplinkraščiai, kuriuos siuntinėdavo prieš kapitulų susivažiavimus arba kuriais pranešdavo savo lankymą, nuo to laiko, kai Marijampolėje buvo įsteigtas vienuolynas, iki 1817. Yra Prūsų provincijos kapitulų protokolai. Yra viena knyga rašyta kun. Andriaus Katiliaus, kurs Prūsų laiku buvo provicijolo sekretorius, pradėta nuo 1799 iki 1819, pilna įvairių lotyniškų formuliarų oficialėms popieroms, lotyniškų ir lenkiškų prakalbų, pasveikinimų, eilių, tarp kurių yra trejetas ir lietuviškų; gale jos yra vienas oficialis raštas iš 1832.

Iš Lenkų karalystės laikų generolų aplinkraščių visai nėra, yra tik per kapitulų susivažiavimus daryti trumpi asmenų ir pareigų paskirstymai.

Yra dar viena ypatinga mirusių knyga — Album mortuorum. Joje surašyti visi mirusiejie marijonai ypatingu būdu. Padalyta į 12 dalių, kurių kiekviena pavadinta mėnesių vardais. Kiekvienas lapas padalytas į keturias skiltis: tris siauras ir viduryje vieną pla-

čią. Viršuje lapo viduryje padėtas mėnesio vardas. Iš vieno krašto dviejose siaurose skiltyse vienoje metų ir kitoje mėnesio dienų skaitlinės. Vidurinėje plačioje skiltyje trumpesnis ar ilgesnis mirusio marijono gyvenimo paminėjimas. Kitame lapo krašte siauroje skiltyje pažymėta vienuolyno vardas, kur velionis buvo miręs. Šitokis tos knygos suskirstymas svarbus buvo kiekvienos dienos reikalui. Kiekvieną dieną po pietų buvo skaitomi visi marijonai tą dieną mirusiejie, pasakant metus ir vienuolyną, kur mirė, ir paskui, visiems suklaupus, buvo kalbama malda už jų vėles.

Yra dar dvi popiežiaus Pijaus VI bullės, ant pergamino rašytos.

Buvo senų dokumentų daugiau dar ir po lenkmečio. Rašytojui šių žodžių pasakojo kun. Juozas Arnastauskas, kad jis pats matęs ir skaitęs dokumentus, kuriais Lenkų karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Augusto III buvo patvirtinta grafienės Butlerienės dovanota žėmė, ir kitus. Dabar jų nėra. Kur jie yra, nežinia. Be abejo, išnešė juos įvairūs senovės dokumentų mėgėjai ir rinkėjai.

Yra dar likęs ir knygynas. Iš generolų aplinkraščių matyt, kad kiekvienas vienuolynas turėjo savo knygyną, kurs nuolat turėjo būti didinamas priperkant naujų knygų. Generolas prieš lankydamas vienuolynus aplinkraščiu įsakydavo padaryti naujų knygų sąrašą ir jam parodyti. Marijampolės marijonų knygynas po lenkmečio nežinia nuo kurių metų, turbūt kai jam maža gyvų buvo likę, buvo iš vienuolyno išneštas ir sukrautas bažnyčioje ant zokristijos. Ten jį lankydavo kunigai ir ne kunigai. Ten nueidavo retų knygų rinkėjas nabašninkas Petras Kriaučiūnas ir pasiimdavo, kas jam

tinka. Taip pat lankė ir Basanavičius. Lankė jį nabašninkas gimnazijos kapelionas Miknevičius, lankė ir kiti kunigai. Kiekvienas nešė, kas jam patiko, — vieni istorijos knygų apie Lietuvą, ar senų lietuviškų knygų, kiti senų žemėlapių, kiti poezijos, kiti pamokslų ir dvasinių knygų. Tame knygyne daug dar yra likę knygų, ypač rimtų teologijos veikalų. Yra jame vienas teologijos — filozofijos rankraštis, vieno marijono rašytas.

Marijampolės vienuolyne yra likę keletas didžios vertės paveikslų. Jie dar nuo laiko ir nuo dulkių apsinešę ir pajuodę. Prieš kelias dešimtis metų jie buvę dar aiškesni ir į juos žiūrėdamas žmogus negalėjai atsižiūrėti. Viename jų nupieštas V. Jėzus kalbąs su samariete prie šulinio: iš Išganytojo veido spindi didybė ir dieviškas orumas, samarietės veide matyt nustebimas, tikėjimas, gailestis. Antrame šventos moterys regi angelą prie prisikėlusio Kristaus grabo: angelas rimtas linksmas nušvitusiu veidu, moters susirūpinusios nusigandusios, bet joms ir viltis žybtelia. Trečias — Izaoko auka: Abraomas su skausmu širdyje pasiduoda Dievo valiai ir surištą ant aukuro Izaoką, irgi sutinkantį su Dievo valia, nori aukoti ir nudurti, tik angelas iš aukšto jį sulaiko. Ketvirtas — laiminga šv. šeimyna: viduryje sėdi meilingai rimta Panelė Švenčiausioji, iš vienos pusės šv. Juozapas truputį pasilenkęs veidu pilnu džiaugsmo ir laimės žiūri į kūdikėlį Jėzų ir abiem rankom duoda jam iš indelio uogų, o Jėzus linksmas gyvas, viena ranka ima uogų, kita pasirėmęs į kelius Motinos Švenčiausios. Veiduose tų paveikslų gražiai ir švelniai išreikšti įvairūs sielos stoviai ir sujudimai. Be šitų yra dar Kristaus ant kryžiaus, šv. Izidoriuss St. Papczynskio, marijonų įsteigėjo ir grafienės Butlerienės portretai ir kiti.

Keno jie tapyti? Yra viena žinia, kad vieno brolio marijono Pranciškaus Nemirausko, gyvenusio Miroslavo vienuolyne ir mirusio baigiantis XVIII š. Žinomas jis buvo Lenkų karaliui ir Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Stanislovui Poniatowskiui, taip pat ir daugeliui didikų. Savo paveikslais jis papuošė daugelį bažnyčių. Kad tie minėtiejie paveikslai yra jo tapyti, tvirtina kun. Jonas Katilius, girdėjęs tai iš Pėstininko marijono, mirusio apie 1892. Ar jie yra originalūs? Kai kas nusimanąs apie dailę sako, kad jie esą per seni, kad galėtų būti tapyti XVIII š.; jie turi daug panašumų su Rafaėlio ar jo mokinių paveikslais. Gal dailės žinovai, kada ims tyrinėti minėtojo dailininko paveikslus, ieškodami jų ypač dzūkų bažnyčiose ir išaiškins čia neaiškius klausimus. Jei ši nuomonė ir visai neturėtų pamato, tai ji vis tik rodo, kad tie paveikslai turi panašumo į Rafaėlio mokyklos paveikslus.

Bažnyčios gatvėje yra maža koplytėlė, pirma už bažnyčią statyta. Joje ant sienos yra senas freskas. Manoma, kad jis taip pat esąs tapytas minėtojo Pranciškaus Nemirausko.

Marijonų Vienuolijos atnaujinimas 1909.

Paskutinis generolas V. Senkus dėjo visas pastangas, kad jo vienuolija neišnyktų. Nors rusų valdžia nedavė leidimo nė vienam kandidatui įstoti, jis vistiek viltį turėjo, kad marijonai atgis. Vienuolyno trobesį jis stengėsi vis taisyti ir tvarkoje laikyti; buvo bemanąs pastatyti ant jo net aukštą, bet ištikimiausi patarytojai jį nuo to sudraudė. Iš žmonių pusės nematydamas galimybės gęstančiai vienuolijai atnaujinti, jis ieškojo pagalbos pas Dievą ir ilgus metus meldėsi, kad Dievas atgaivintų Marijonų Vienuoliją. Dievas išklausė jo maldų ir atsiuntė pas jį vienuolijos atgaivintoją.

Tas atgaivintojas buvo kun. Jurgis Matulevičius, dabartinis Vilniaus vyskupas. Gimė jis šv. Jurgio dienoje 23 Balandžio 1871 Lūginės (Orinų) kaime Marijampolės parapijoje. Tėvas jo buvo Matulaitis turtingas ūkininkas. Mokinosi jis Marijampolėje. Jausdamas pašaukimą į dvasinį luomą įstojo į Kelčių seminariją. Į Kelčius jis važiavo delto, kad tenai valstybės gimnazijoje buvo jo dėdė klasinių kalbų mokytojas, žinovas ir mėgėjas senovės klasikų. Kelčių seminarijoje jo pavardė Matulaitis buvo permainyta į Matulevičių, kad turėtų lenkišką skambėjimą. Per šventes gyvendamas pas dėdę, į jį nusižiūrėjęs ar gal ir jo pažadintas, atsidėjęs ėmė skaityti senovės klasikų raštus; ypač gerai pažino ir pamėgo didžiausią senovės Rymo kalbėtoją Ciceroną. Kelčių seminarijoje visą dvasinių mokslų kursą negavo baigti. Vienam šnipui apskundus, rusų

žandarai padarė kratą seminarijoje; klierikus kratė net išrėdę, rado daugelį benešiojant Švenčiausios Jėzaus Širdies škaplierius, rusų valdžios uždraustus, ir beto dar kokių patrijotiškų knygų, užsienyje spaustų. Rusų valdžia manė, kad šitoki dalykai paojingi esą Rusijos galybei Lenkijoje, kad tai esąs Rymo ir Lenkų fanatizmas. Delto smarkiai baudė: kaltininkai buvo išvyti iš seminarijos, pati seminarija keleriems metams uždaryta. Mažiau kalti klierikai, kad išsigydytų iš tariamojo fanatizmo buvo išskirstyti į kitas seminarijas. Į Seinų seminariją buvo atsiųsti tada keturi klierikai. Klierikas Jurgis Matulevičius buvo nusiųstas į Varšavos seminariją. Jis buvo labai gabus, pamaldus ir darbštus klierikas. Jo gabumai, pavyzdingas elgimasis ir pažanga moksle atkreipė į jį mokytojų domę ir jis, pabaigęs seminarijos mokslo kursą, buvo nusiųstas į Peterburgo dvasinę akademiją. Paskutinius (ketvirtus) metus joje būdamas 19 gruodžio 1898 buvo įšvęstas kunigu. Puikiai baigęs akademiją drauge su kun. Būčiu nuvyko į Šveicariją—į Friburgo universitetą, kur jau buvo besimokiną keli kunigai lietuviai. Ten mokslą bevarant, pasirodė, kad jis turi rankų ir kojų kaulų tuberkulozą. Gydytojas Clément klinikoje darė jam sunkią operaciją ir paskui labai ilgai gydė. Nežiūrint į ligą, puikiai jis išėjo teologijos fakultetą, parašęs disertaciją (Doctrina russorum de iustitia originali) ir išlaikęs ekzaminą gavo daktaro laipsnį *summa cum laude*. Pats ekzaminas, kuriame dalyvavo ir šių žodžių rašytojas, buvo ne tiek ekzaminas, kiek gyrimas ir žadinimas, kad jis ir toliau teologijos veikalus rašytų. Gyrė jį ir žadino ypač profesorius Weiss, garsus apologetas.

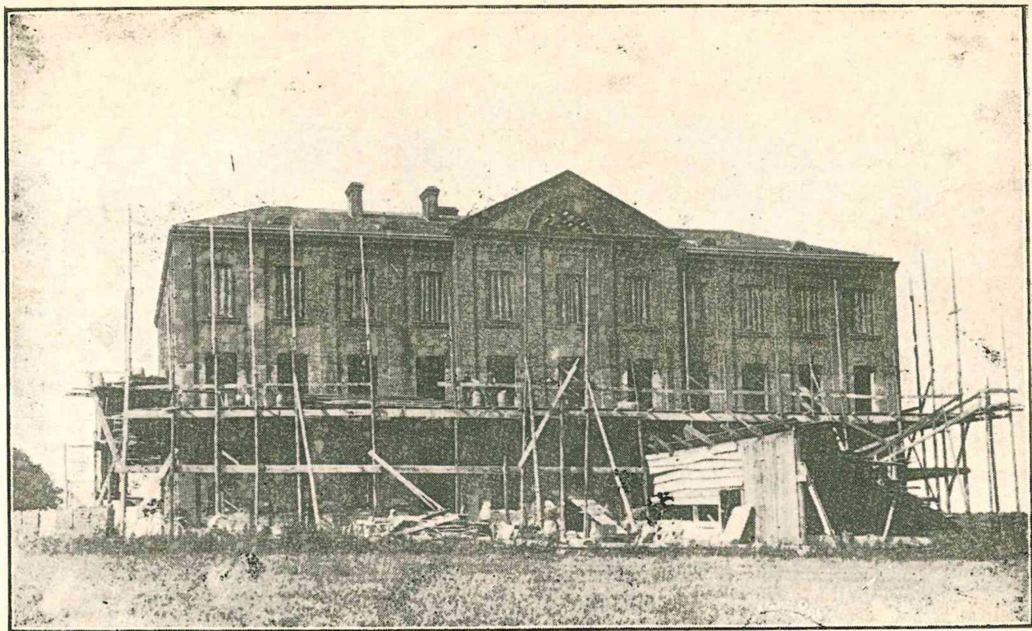
Sugrįžus jam į vyskupiją, vyskupas pakvietė jį

profesoriauti į Kelčių seminariją. Labai iškalbus ir su tokiu pasisekimu baigęs mokslus galėjo tikėtis garbingos ir aukštos karjeros bažnyčios hijerarchijoje. Jis tuo tarpu geidavo visai ko kito. Rašytojas šių žodžių 1904, baigęs mokslą grįždamas iš Šveicarijos, užvažiavo į Kelčius jo palankyti. Jis savo svečiui rodydamas kas verta Kelčiuose pamatyti, nusivedė į našlaičių prieglaudą, kur malonios išvaizdos ir švelnaus būdo vyrai mokino vaikus dailių darbelių. Po to bevaikščiojant už miesto, jis pasakė savo svečiui, kad tie vyrai tai esą slapti vienos vienuolijos nariai, ir palengva ėmė kalbėti, kad jis manąs apleisti viską ir stoti, išvažiavęs į užsienį į dominikonų vienuoliją (dominikonai Friburge buvo jo profesoriai). Kalbą vedė prie to, kad ir svečias apie tai imtų galvoti. Bet svečias nuo tokio vaišinimo labai purtėsi ir jį patį draudė, kad to nedarytų, o kad, metęs ir Kelčius ir profesoriavimą, grįžtų į Lietuvą. Iš savo ligos visai jis nebuvo išgijęs. Jam reikėjo iš Kelčių kartą mėnesyje važiuoti į Varšavą pas gydytojus specijalistus. Kad tankus važinėjimas buvo įkirus, po kiek laiko jis persikėlė gyventi į Varšavą. Ten jis gavo daug darbuotis vienuolių kongregacijose, kunigų draugijose ir visuomenės organizacijose. Iš Varšavos jis buvo pakviestas profesoriauti į dvasinę Peterburgo akademiją. Dėstė jis ten dogmatinę teologiją ir socijologiją. Po kiek laiko jis buvo paskirtas Akademijos vice-rektorium. Ten galutinai pasiryžo jis stoti į vienuoliją.

Kas yra vienuolija ir kas jos tikslas?

Vienuolijos tikslas yra ėjimas prie krikščioniškos tobūlybės sulig šiais V. Jėzaus Kristaus žodžiais: Būkite tobūli, kaip ir jūsų dangaus Tėvas yra tobūlas. Pati tobūlybė yra tai gili Dievo meilė, susivienijimas su Dievu mylint jį ir ypatingai jam tarnaujant. Eiti prie tobūlybės, nuolat stengtis tobūlintis yra pagrindinė vienuolių luomo pareiga. Kelias prie tobūlybės yra trys Evangelijos patartys: neturtas, skaistybė ir paklusnybė. Tos trys patartys nėra tobūlybė, bet tik priemonė — kelias prie tobūlybės. Tos patartys yra Kristaus tik patartos, ne įsakytos. Niekas nėra verčiamas jas pildyti. Kas jas liuosa valia apsiima pildyti, tas jau rodo Dievui didesnį meilės laipsnį, aukštesnį dvasios kilnumą, karštesnį norą Dievui tarnauti. Tos trys patartys laužo ir naikina žmogaus širdyje didžiausias tobūlybės kliūtis, būtent, savimeilybę ir tris iš jos einančius žmogaus sielos geidimus, tai yra turtų geidimą, kūno džiaugsmų geidimą ir puikybę. Neturtas laužo ir rauja iš sielos turtų geidimą, skaistybė — kūno geidulius, paklusnybė — puikybę. Tokiu būdu laikymas tų trijų patarčių ir vykdymas gyvenime yra būtina pareiga, yra vienuolijos pamatas.

Tokį sutvarkymą vienuolių luomas gavo iš V. Jėzaus Kristaus. Vienuolių luomas yra įstaiga, Kristaus palikta jo paties įsteigtai Bažnyčiai. Vienuolių luomo įsteigimą Jėzus Kristus parodė ir įvykdė išsirinkdamas

Statomojo juvenato — gimnazijos frontas

ir pašaukdamas apaštalus ir ypač pašaukdamas turtingą jaunikaitį (Mt. 19, 16—21). Kalboje su juomi Jėzus Kristus aiškiai parodė, kad Bažnyčioje yra du luomu: vienas paprasto krikščioniško gyvenimo, paprastos būtinai reikalingos Dievo meilės luomas, kurs Dievo meilę laiko paprastu būdu, būtent, pildydamas Dievo įsakymus; ir kitas luomas, kurs nori daugiau Dievą mylėti ir ypatingiau jam tarnauti, ne tik laikydamas Dievo įsakymus, bet ir Evangelijos patartis. Šitas Jėzaus Kristaus įstatymas yra vykdomas vienuolių luome — įvairiose vienuolijose. Vienuolių luomas yra tolyn einąs Kristaus dvasios gyvenimas, jo gyvenimo tąsa, yra sekimas Kristaus, kurs, išsižadėjęs visko, norėjo tik vienam dangaus Tėvui tarnauti. Kristus įsteigė vienuolių luomą, nes jo Bažnyčiai reikėjo, kad visados būtų žmonių, kurie atsidėję tarnautų Dievui ir vykdytų aukščiausius doros įstatymus, išreikštus Evangelijos patartyse. Iš kitos pusės pasaulyje visados yra širdžių, kurios, pamačiusios šio žemės gyvenimo pastangų pavojų ir tuštumą, trokšta ir ieško ko aukštesnio, geresnio ir pastovesnio; kurios, būdamos liuosos nuo to, kas riša prie žemės, nori tik Dievui tarnauti, Dievu priklausyti; kurios nori tarnaudamos, rodyti Kristui kilnų dėkingumą ir meilę. Tokios širdies žmonėms kaip tik ir yra vienuolijos. Tokiu būdu vienuolijos tinka ir yra reikalingos kilniausiems žmogaus širdies troškimams.

Šitokis vienuolijų tikslas patraukė kun. Jurgio Matulevičiaus širdį, jis pajuto savyje pašaukimą į vienuoliją ir pasiryžo stoti. Bet vienuolijų yra gana daug; į kurią jų nukryps dabar jo širdis? Gerai viską apsvarstęs, gal po ilgų svyravimų, pasiryžo stoti į marijonų vienuoliją: jie jam buvo žinomi nuo pačios kūdikystės,

gal jie jam savo karštais, pilnais Dievo meilės pamoksla's nejučiomis buvo įkvėpę pirmus diegus, iš kurių jo širdyje, laikui einant, išsivystė tikras pašaukimas. Jis žinojo kun. generolo Senkaus, to uolaus Dievo tarno, troškimą atgaivinti jau gęstančią vienuoliją. Prasidėjus atostogoms 1909 nuvyko į Marijampolę su apgalvotu sumanymu, kas reikia tuojau ir ateityje daryti: marijonų vienuolija turi būti slapta atnaujinta ir prie to slaptumo turi būti viskas taikoma. Kun. generolui Senkui tas sumanymas pasirodė kaip iš dangaus atneštas. Kun. Jurgis Matulevičius buvo jam gerai žinomas, kaipo labai rimtas ir uolus kunigas. Jo sumanymą del to su džiaugsmu priėmė, nors del smulkmenų reikėjo gerai ir ilgai kalbėtis ir tartis.

Susitarus apie pirmus naujinimo reikalus, kun. generolas V. Senkus davė įgaliojimą kun. profesoriui J. Matulevičiui, kad tas, nuvykęs į Rymą, vienuolių Kongregacijoje jo vardu galėtų kalbėti apie gaivinamos Marijonų Vienuolijos reikalus ir kad kun. Matulevičiui tuojau leistų daryti apžadus. (20 Liepos 1909). Slaptų vienuolijų globėjas tada buvo vyskupas Kazimieras Ruškevičius (Rūškys), Varšavos arcivyskupijos sufraganas. Jis buvo gimęs Sasnavoje, kur prie koplyčios gyvendavo vienas Marijampolės marijonas. Marijonų vienuolijai jis buvo labai artimas ir kun. generolo Senkaus prielankus draugas. Tai ir sumanymas atnaujinti Marijonų Vienuoliją buvo jam gerai žinomas. Del to ir jis parašė raštą į vienuolių Kongregaciją, gražiai pranešdamas apie norimą atnaujinti Marijonų vienuoliją ir drauge prašydamas Šventąjį Sostą, kad kun. J. Matulevičiui būtų leista tuojau daryti apžadai, novicijato nelaikius (16 Liepos 1909).

Su kun. generolo Senkaus įgaliojimu ir vyskupo Ruškevičiaus rekomendacija kun. Jurgis Matulevičius nuvyko į Rymą ir ten vienuolių kongregacijoje raštu prašė, kad būtų leista atnaujinti Marijonų vienuolija, kad jos nauji nariai neturėtų turėti jokių matomų ženklų, del to kad baltas rūbas jiems nereikėtų nešioti, kad vietoje iškilmingų marijonų apžadų būtų leista daryti paprasti, kad būtų leista pertaisyti seniejie marijonų įstatai sulig dabartiniais Bažnyčios nurodymais, kad kun. J. Matulevičius galėtų tuojau, nežiūrint į jokias kliūtis, novicijato nelaikęs, daryti pirmus metinius apžadus, kad kun. Pranciškus Būčys, Peterburgo akademijos profesorius, galėtų pradėti novicijatą, ir kiti norintieji stoti pradėtų bandymą (30 liepos 1909). Vienuolių kongregacija tuo tarpu davė tik leidimą vyskupui Ruškevičiui priimti į Marijonų vienuoliją kun. J. Matulevičių ir kun. Būčį, o del kitų dalykų, trims menesiams praslinkus po priėmimo į vienuoliją, liepė vėl kreiptis su prašymu (2 rugpiūčio 1909).

Sugrįžus iš Rymo, kun. Generolas V. Senkus, kun. J. Matulevičius ir kun. Pr. Būčys nuvyko į Varšavą ir ten vyskupas K. Ruškevičius sulig vienuolių kongregacijos leidimu savo naminėje koplyčioje marijonų generolo Vincento Senkaus akyvaizdoje priėmė į Marijonų vienuoliją kun. Jurgį Matulevičių, darantį vieniems metams apžadus neturto, skaistybės ir paklusnybės; kun. P. Būčį priėmė tada į novicijatą. Tai įvyko Varšavoje 29 rugpiūčio 1909. Po to buvo surašytas priėmimo aktas, kurį savo parašais patvirtino visi ten dalyvavusiejie, būtent kun. marijonų generolas V. Senkus, kun. J. Matulevičius, kun. Pr. Būčys ir pagalios vyskupas Kazimieras Ruškevičius, kurs prispaudė ant jo ir savo ant-

spaudą. Tas aktas tai buvo marijonų vienuolijos atnaujinimas. Tas aktas su visų čia minėtųjų asmenų parašais buvo duotas dviejuose ekzemplioriuose, buvo jis drauge ir liudijimas, kad kun. J. Matulevičius Marijonų vienuolijoje padarė apžadus ir kad kun. Pr. Būčys yra priimtas į Marijonų vienuolijos novicijatą.

Atnaujinta Marijonų Vienuolija.

Padarę pradžią Marijonų vienuolijai atnaujinti, kun. Matulevičius ir k. Būčys, sugrįžę iš Varšavos, ėmė ieškoti naujų narių. Iš Marijampolės juodu abu nuvažiavo į Šunskus, kur vikaravo tada jųdviejų mokslo metų draugas kun. Jonas Totoraitis. Juodu jam aiškino, kad vienuolijos katalikų Bažnyčioje yra naturalus ir būtinas reikalas: kur tikėjimas valdžios nevaržomas gauna laisvai plėtotis, ten jis daugelį žmonių priveda prie to, kad ima laikyti Evangelijos patarlis; tie žmonės ima vienytis ir iš to išsivysto vienuolijos, palaikančios ir platinančios Kristaus dvasią ir Kristaus mokslą. Kun. Jonas Totoraitis buvo matęs, kaip socijalistai nuo 1905 platina netikėjimą, bedievystę ir ištvirkimą, ypač tarp jaunųjų; jam patiko, kad vienuolija lengviau galėtų stabdyti netikėjimo ir ištvirkimo plitimą, ir kalbinamas savo svečių, pasiketino stoti į atgyjančią Marijonų vienuoliją. Juodu paskui susižinojo su a.a. kun. Dr. A. Civinsku ir kun. Pijum Andziuliu, Veiverių mokytojų seminarijos kapelionu. Tuodu taip pat pasižadėjo stoti.

Po atostogų kun. J. Matulevičius ir k. P. Būčys sugrįžo į Peterburgo akademiją. Kun. Matulevičius, padariusis jau apžadus, kun. generolo Senkaus buvo paskirtas novicijų arba naujokų vedėju. Novicijus buvo kun. P. Būčys. Tokiu būdu atgyjančios Marijonų vienuolijos novicijatas atsidūrė Peterburgo akademijoje. Kun. Matulevičius tenai perdirbo marijonų įstatus sulig

Bažnyčios reikalavimais ir vienuolių Kongregacijos nurodymais. Sausio pradžioje, kol dar akademijoje nebuvo pasibaigusios Kalėdų šventės, kun. Būčys su pataisytais įstatais atvažiavo į Marijampolę. Čia jis skaitė tuos pataisytus įstatus kun. generolui Senkui ir tam tyčia pakviestiems kun. J. Totoraičiui, kun. P. Andziuliui ir k. A. Civinskui. Tuos pataisytus įstatus pripažino ir pagyrė generolas Senkus ir kiti trys minėtieji kunigai. Po to generolas Senkus tuos tris kunigus priėmė į vienuoliją. Kun. Civinskas surašė to priėmimo aktą, ant kurio pasirašė kun. generolas Senkus, k. Civinskas ir k. Andziulis. Tai buvo Marijampolėje 9 d. sausio 1910.

Tas viskas buvo daroma su žinia Seinų vyskupijos administratoriaus kun. prelato Juozapo Antanavičiaus. Jis dar rudenį davė pritarimą ir rekomendaciją apie kun. Būčį ir kun. J. Matulevičių (22 spalių 1909). Dar gražesnę rekomendaciją davė vyskupas K. Ruškevičius (15 sausio 1910) ir Mohilevo arcivyskupas Kluczynskis. Šitos rekomendacijos, nauji įstatai ir prašymas, kad juos patvirtintų slaptu keliu buvo nusiųsti į vienuolių Kongregaciją (balandžio mėnesyje 1910). Vienuolių Kongregacijai reikalaujant, keliais mėnesiais vėliau buvo nusiųsta dar senoji marijonų regula ir seniejie įstatai, taip pat ir kun. generolo Senkaus prašymas, kad patvirtintų naujus įstatus (1 spalių 1910). Vienuolių Kongregacija išdėstė tą visą reikalą popiežiui Pijui X, ir popiežius Pijus X pataisytus marijonų įstatus pripažino ir patvirtino 28 lapkričio 1910. Sulig naujaisiais įstatais atmainytas tapo rūbas: marijonai toliau neturės jokio ypatingo rūbo; apžadus darys neiškilmingus, bet paprastus.

Kad tasai patvirtinimas kai kam gali būti įdomus įdedamas čia jis ištisai:

Decretum № 3544—09

Congregatio Clericorum Regularium Marianorum ab Immaculata Conceptione Beatae Mariae Virginis, saeculo XVII instituta, a Summis Pontificibus Innocentio XI. et Innocentio XIII. approbata fuit: Pius autem sextus id etiam concessit, ut eiusdem alumni vota solemnia nuncupare possent. Finis Congregationis erat, ut Immaculatam Virginis Conceptionem singulari cultu ac devotione prosequeretur, ut saluti proximorum incumberet, erudiendis praesertim rudioribus in christiana doctrina, necnon ut animas fidelium defunctorum, igne piaculari in purgatorio detentas, suffragiorum charitate reficeret. Late Congregatio diffusa est in Polonia, unde duxerat ortum, et in Lusitania fuitque de Religione bene merita ubique. Sed saeculo XIX. saeviente persecutione ita paullatim fracta est, ut unus tantum supersit nunc Religiosus, qui fuerat Superior generalis. Aegre autem ferentes nonnulli Sacerdotes saeculares, Institutum, quod suas suo tempore laudes habuerat, sic omnino deficere, se ipsos, annuentibus et animos addentibus R-mis Ordinariis Mohilovien, Varsavien. et de Seyna, necnon superstite Superiore generali, operi rursum excitando addixerunt et ad tramitem praescriptorum huius Sacrae Congregationis de Religiosis, experimentum feliciter perfecerunt. Id autem duxerunt, ut Constitutiones Congregationis aliquantum modificarentur, ut vota non quidem solemnia, sed tantum simplicia, attentis circumstantiis, in posterum emit-

terentur, utque Officium Defunctorum, iuxta priores Constitutiones quotidie recitandum, in peculiarem Sodalium devotionem ad animas purgatorii sublevandas, nullo certo imposito onere, benigne commutaretur.

Quibus omnibus, una cum Constitutionibus emendatis, prout huic praeiacent Decreto, Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae Decimo, per infrascriptum Cardinalem Sacrae Congregationi de Religiosis Praefectum, in Audientia diei 15 Septembris 1910, expositis ac relatis, Sanctitas Sua approbationem Instituto ita reformato et suprascriptis Constitutionibus, necnon expetitam cummutationem Officii Defunctorum peramanter indulgere dignata est: salvis de cetero Constitutionibus Apostolicis et iurisdictione Ordinariorum. Contrariis non obstantibus quibuscumque.

Datum Romae die 28 Novembris anno 1910.

Fr. I. C. Card. Vives

L. S. praef.

† Donatus Archiepiscopus Ephesinus

Secretarius.

Gavusi šį Bažnyčios galvos patvirtinimą, atgyjanti Marijonų vienuolija su vilčia galėjo žiūrėti į ateitį. Kun. Būčys pabaigęs novicijatą, Peterburge padarė apžadus metams, kun. J. Matulevičius drauge su juo panaujino 6 spalių 1910. Prieš tai vasarą į novicijatą įstojo k. J. Totoraitis. Taip atsiradus keliems naujiems Marijonams, baigėsi amžis seno generolo kun. Vincento Senkaus. Po trumpos ligos jis mirė 10 balandžio 1911 Marijampolės vienuolyne. Jaunieji Marijonai buvo tada Peterburge. Jie buvo trys ir turėjo rink-

ti generolą, bet vienas tarp jų buvo dar novicijus ir neturėjo dar teisės balsuoti. Kad du rinkimų negali daryti, laukė iki trečias baigęs novicijatą padarys apžadus. Apžadus padarė Gelgaudiškyje, kur per atostogas visi trys buvo suvažiavę (13 liepos 1911). Būdami dabar jau trys marijonai padarę apžadus galėjo rinktis generolą. Išsirinko kitą dieną (14 liepos) generolą Jurgį Matulevičių, Marijonų vienuolijos atnaujintoją.

Atgyjančių marijonų novicijatas slapta buvo Peterburge. Kun. J. Matulevičius tikėjosi, kad rusų valdžia taip dideliame mieste jo nepastebės arba bent neatsižiūrės į taip nežymius dalykus. Bet apsivylė. Pas jį ėmė lankytis nepažįstami pusmoksliai asmens pravoslavai ir klausinėti apie katalikų Bažnyčią, apie savo norą priimti uniją, tapti kunigu ir t. t. Buvo tai valdžios pasiųsti slapti šnipai. K. J. Matulevičius su jais visada buvo atsargus ir iš to jų lankymo matė, kad novicijatas Peterburge ilgai negalės būti. Rūpindamasis Marijonų vienuolijos ateičia, pasiryžo jis išsižadėti profesoriavimo ir inspektoriavimo akademijoje ir perkelti novicijatą į Šveicariją į Friburgą. Taip buvo ir padaryta po atostogų 1911. Į novicijatą tenai įstojo kun. Vincentas Dvaranauskas Seinų seminarijos vice-regensas ir profesorius, išsižadėjęs tos garbingos vietos, kun. J. Vaitkevičius, kun. F. Kudirka Balbieriškio vikaras, kun. V. Kulikauskas, Pilviškių vikaras, kun. J. Novickas ir kun. J. Kazakas, nesenai baigę akademiją, keli kunigai lenkai ir keli pasauliniai broliai.

Po to visko lapkričio mėnesyje iš Friburgo kun. Matulevičius nuvyko į Rymą duoti apyskaitos apie stovį Marijonų vienuolijos vienuolių Kongregacijai ir gauti nurodymų tolesniam darbui. Prašė jis ten ir for-

malaus leidimo perkelti novicijatą iš Peterburgo į Friburgą ir kad jis Apaštalų Sosto būtų patvirtintas marijonų generolu. Vienuolių Kongregacija tą viską suteikė.

Sugrįžęs į Friburgą su Apaštalų Sosto nurodymais, kun. Matulevičius ėmė tvarkyti ir atsidėjęs vesti novicijatą. Naujuose marijonų įstatuose yra paminėta, kad marijonai rūpinsis ir mokslu. Tai turėdamas omenyje ir kad pašaliniai žmonės nekreiptų domės, novicijatą pavadino mokslo namais (domus studiorum). Kunigai, baigę ten novicijatą, turėjo eiti į universitetą mokytis. Tuose namuose įsitaisė nemažą knygyną.

Kun. Matulevičius, vesdamas ten novicijatą, parašė daug nurodymų jau besiplečiančiai vienuolijai. Kai kurie jų dalykai įdomūs ir skaitytojams. Štai iš jų kelios ištraukos.

„Vienuolijos obalsis yra šitas: visame ieškoti Dievo, visu kuo Dievui patikti, visa daryti didesniai Dievo garbei, į visa įnešti Dievą, idant Dievas tikrai būtų visos vienuolijos ir atskirų jos narių gyvenimo centras".

„Taigi iš vienos pusės teesie atsidėję maldai, mąstymui ir kitiems maldingiems darbams, o iš kitos —taip atsidavę kitų išganymui, tobūlinimui ir slaugymui, kad šiuodu tikslu sueitų kaip ir į vieną, idant rūpėjimas save pačius aukščiau tobūlinti ir rūpėjimas kitus išganyti kaip ir į vieną sutaptų, idant vienas tikslas kito ne tik nekliudytų, bet dar jam padėtų".

„Kaip pasaulyje ištvirkę žmonės, tikri Dievo priešai, nesuprantamos neapykantos vedami stengte stengiasi visokiais būdais pulti ir griauti Kristaus Bažnyčią ir religiją, taip juo labiau mūsiškiai, del Dievo meilės nesigailėdami nei darbo, nei pasišventimo, tvirtai, kiek įstengs pergalėdami visokį pavojų ir kliūtis,

tegu trokšte trokšta ir rūpinasi visomis iegomis, priemonėmis tarnauti Dievo Bažnyčiai, skelbti Evangeliją ir visur įnešti Kristų. „Kur išgamos sūnūs ir nedori priešai yra motinai Bažnyčiai liūdesio ir sielvartų priežastis, ten tegu nestinga mylinčių ir stropių sūnų, šaunių ir narsių kariautojų, kurie, kiek galėdami teiktų jai paguodos ir atpildo". (Pijus X).

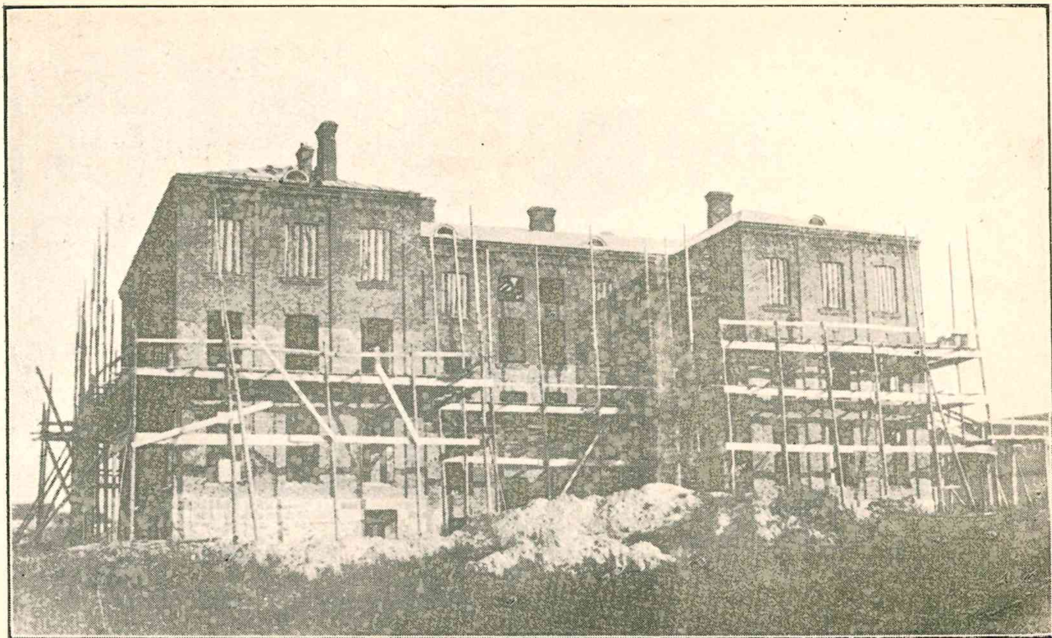
Vienuolijos nariai yra dvejopi: kunigai bei klierikai, einą mokslą, ir pasauliniai broliai. Broliai dirba įvairius namų darbus arba užsiima kokiu nors amatu. Visi, pabaigę novicijatą (naujokavimą) daro apžadus metams per trejus metus, po trejų metų — amžinus.

Friburge buvo keliolika kunigų ir keliolika brolių. 1913 metais du kunigai Feliksas Kudirka ir Julijonas Kazakas iš Friburgo nuvyko į Ameriką ir ten, Čikagos arcivyskupui leidžiant, įsteigė Čikagoje marijonų namus. Šv. Mykolo (lietuvių) parapijoje prie gatvės W. Wabansia № 1644. Po metų tenai nuvažiavo kun. Vincentas Kulikauskas, tada Čikagos marijonai įsigijo savus mažyčius medinius namukus W. North ave №1631. Per karą 3 lapkričio 1916 m. ten nuvažiavo kun. Pr. Būčys. Ten novicijatas tapo įsteigtas 1913m. ir vienuolynas ėmė palengva augti. Amerikos lietuviai katalikai pavedė jiems vesti dienraštį „Draugą".

Friburgo namų augimą sustabdė karas. Per jį palengva iš Friburgo visi išvažinėjo: vieni į Lenkiją, kiti į Lietuvą, ir čia ėmė darytis vienuolynai.

Vokiečiai, paėmę per šį karą Lietuvą, ir Lenkiją, Bažnyčios ir vienuolynų atžvilgiu laikė kitokią politiką, nekaip rusai: nepersekiojo ir nekliudė. Del to prie vokiečių ėmė kurtis pirmi marijonų vienuolynai. Lietuvoje tapo atgaivintas Marijampolės marijonų vienuolynas, ir

kiek vėliau, 1922 m. Kaune prie šv. Gertrūdos Bažnyčios, Žemaičių Vyskupui J. E. Pr. Karevičiui maloningai kviečiant ir popiežiui Benediktui XV leidžiant, buvo įsteigtas marijonų namas. Lenkijoje prie vokiečių marijonai įsikūrė šalia Varšavos Bielianuose ir, vokiečiams pasitraukus, atgaivino senovės marijonų namus Skurce ir Rasnoje.

Statomojo juvenato reginys nuo Šešupės kranto

Marijampolės bažnyčia ir vienuolynas.

Kun. generolui Senkui mirus (1911), Marijampolėje negyveno marijonai; nes rusų valdžia, kuri jau buvo bepajuntanti marijonų vienuolijos atgijimą, nebūtų leidusi. Tai jos nariai, kurie negyveno Friburge, buvo įvairiose vietose: kun. Būčys Peterburgo akademijoj, kun. Totoraitis Seinuose, kun. V.. Dvaranauskas klebonavo Filipave, kun. J. Novickas vikaravo Pajevonyje. Seinų Vyskupas J. E. Antanas Karosas rudenį 1917 paskyrė kun. V. Dvaranauską Marijampolės klebonu ir kun. J. Novicką vikaru. Kitais metais gavėnioje atvyko į Marijampolę marijonų generolas kun. J. Matulevičius ir popiežiui leidžiant parkėlė iš Friburgo novicijatą. Rudenį 1918 parkeltas čia buvo iš Seinų k. J. Totoraitis. Vėliau čia parvažiavo kun. J. Vaitkevičius. Tais pat metais įstojo į marijonų vienuoliją kun. V. Dargis, kun. K. Reklaitis, kun. P. Andziulis, kiek vėliau kun. V. Gergelis, kun. J. Kriščiukaitis, kun. K. Matulaitis k. J. Katilius, k. A. Cikoto, kun. J. Tilvytis, kun. Vl. Draugelis ir du kun. latviu B. Skrinda ir B. Valpitrs. Sugįžo iš Friburgo kun. Česaitis ir br. A. Sivickas. Įstojo į vienuoliją keli mokiniai: Br. Kačergis, J. Aleksa, J. Grigaitis (dabar anuodu eina universitete kunigo n okslą, šis trečiasis baigia gimnaziją). Yra įstojusių ir pasaulinių brolių. Tokiu būdu atsinaujino Marijampolės marijonų vienuolynas.

Kai tik ėmė rinktis marijonai į Marijampolės vie-

nuolyną, tuojau ėmė dirbti įvairius darbus. Pirmiausiai ir daugiausiai ėmė kreipti domės į bažnyčią, kad visi bažnyčios dalykai būtų atliekami ko geriausiai, kad visos pamaldos, kuriomis Dievas yra garbinamas, būtų atliekamos iškilmingai ir kuo gražiausiai. Seniejie marijonai gražiai ir rūpestingai sakydavo pamokslus; taip pat stengiasi daryti ir dabar. Kad žmonės lengvai galėtų prieiti išpažinties, prieš visas šventes iš vakaro kun. marijonai klauso išpažinties, o švenčių ir šiokių dienų rytais anksti pradeda klausyti. Šv. mišios ypač šventomis dienomis taip yra paskirstytos, kad žmogus atėjęs į bažnyčią bet kokiu laiku gali melsdamasis ir mišių šv. išklausyti. Kad kai kurie miesto gyventojai, ypač tarnaitės, negali ateiti ant sumos į bažnyčią ir pamokslo po sumos klausyti, tai marijonai kas šventa diena pamokslą sako anksti ryte po primarijos (pirmųjų mišių). Klebonas k. V. Dvaranauskas ypač rūpinasi, kad bažnyčia — tie Dievo namai, tie maldos namai — būtų tinkamai išdabinta ir gerai prižiūrima. Kas pagenda tuojau taiso; 1922 buvo viduje dailiai išdažyta. Per didesnes šventes papuošia bažnyčią gyvomis gėlėmis. Kad visados bažnyčia būtų kuo papuošti, vasarą sode prisodina daugybę gražiausių ir įvairiausių gėlių; žiemą vazonines gėles laiko tam tikrame šildomam gėlių namukyje — oranžerijoje, kurią prižiūri brolis Kazimieras Specius, sodininkas ir daržininkas. Oranžerijoje augintomis gėlėmis kuo puikiausiai išpuošia prieš Velykas V. Jėzaus Kristaus grabą ir paskui vėliau skaisčiai žydinčiomis gėlėmis didįjį altorių per visą gegužio mėnesį, kai vakarais būva giedama Panelės Švenčiausios litanija ir sakoma pamokslas. 1923 buvo pataisyti bažnyčios bokštai.

Marijampolės bažnyčioje nuo pat pradžios, kaip tik buvo įsteigtas vienuolynas, buvo įvesta Švenčiausios Trejybės Brolija. Jos tikslas yra garbinti Švenčiausiąją Trejybę arba Dievą trijuose asmenyse esantį, tą garbinimą platinti ir nemokančius ypač jaunus pamokinti apie tą tikėjimo Paslaptį arba, geriau sakant, platinti pažinimą pačių svarbiausiųjų tikėjimo tiesų, kas jei visada buvo reikalinga, tai ypač dabar, kada bedievystė ir netikėjimas yra skleidžiamas. Šv. Tėvas tos Brolijos nariams yra suteikęs daug atlaidų: pilną atlaidą įsirašant, Švenčiausios Trejybės šventėje, jei atlieka išpažintį, priima Komuniją šv. ir pasimeldžia už Bažnyčią; taip pat mirties valandoje atlikus išpažintį ir priėmus šv. Komuniją arba jei to negalėtų, sužadinus tikrą gailestį už nuodėmes ir ištarus V. Jėzaus vardą; be to, Brolijos nariai įgyja atlaidų per šv. Petro ir Povilo šventę, per šv. Mykolą, šv. Jurgį ir šv. Pranciškų. Už Švenčiausios Trejybės Brolijos narius, duodančius tam tikrą auką, Marijampolės bažnyčioje kas pirma mėnesio nedėlia būva laikoma suma prie įstatyto Švenčiausio Sakramento; nariui mirus ir sugrąžinus tam tikrą įsirašymo pažymėjimą (patentėlį) tuojau laikomos mišios su ekzekvijomis; po Švenčiausios Trejybės ir po šv. Mykolo būva laikomos iškilmingos pamaldos už visus mirusius Brolijos narius. Ta Brolija yra dabar vėl taip sutvarkyta, kaip kad buvo buvę prie senųjų marijonų.

Marijampolės parapijoje yra daug katalikiškų draugijų. Marijonai joms padeda tvarkytis ypač paskaitomis. Tos draugijos čia yra šios: 1. Tretininkų brolija, 2. Gyvojo Ražančiaus. 3. Ateitininkų su Eucharistininkų skyrium. 4. Pavasaris taip pat su Eukaristininkų sky-

rium. 5. Blaivybė. 6. Ūkininkų Sąjunga. 7. Katalikių Moterų Draugija. 8. Darbininkų Draugija. 9. Žiburys. 10. Mažų blaivininkų Draugija. Marijonai globoja ir prižiūri senelių prieglaudą, našlaičių prieglaudą ir moksleivių bendrabutį; be to dar darbu prisideda prie „Ūkininko“ kooperatyvo, prie darbininkų „Žiedo“ ir prie Ūkininkų Sąjungos banko.

Kai kurie marijonai važiuoja laikyti misijų ir rekolekcijų į įvairias parapijas. Misijas jau laikė daugelyje Lietuvos vietų. Kun. P. Andziulis ir kun. A. Cikota nukeliavo laikyti misijų ir į Ameriką.

Kur gali pasiekti, eina mokyti katekizmo į pradedamąsias mokyklas. Tokių mieste ir šalia miesto yra septynios.

Šalia šitų labai įvairių darbų, marijonai turi akyse ir mokslą. Mokslu užsiima kun. P. Būčys, k. Vaitkevičius ir k. Rėklaitis.

Užsiimdami šitokiais darbais turi dar kreipti domės ir į vienuolyno trobas. Klebonas kun. V. Dvaranauskas, kaip tik atvyko į Marijampolę, ėmė taisyti karo apdaužytą vienuolyną: kur pramušta buvo, sutaisė sienas, sudėjo išdaužytus langus; suramstė ir užlopė jau supuvusį ir beveik begriūvantį stogą. Aptaisius, kas galima buvo aptaisyti, pasirodė, kad daugelyje vietų ir balkiai supuvę, kad reikia ir stogas naujas ir nauji balkiai dėti. Atsižiūrėdamas į tai ir ypač į ateitį, kad, augant marijonų darbams, turės ir jų skaičius augti, kun. J. Vaitkevičius, vienuolyno vyresnysis, pastatė 1922 ant vienuolyno aukštą. Pirma to dar buvo pastatytas naujas kluonas ir kitoms troboms duoti nauji balkiai į senų vietą supuvusių ir naujas stogas.

Marijonams rūpi, kad jų dirbami darbai, jiems pasenus ir mirus, vis būtų varomi tolyn. Dabar jie įsteigė klasinę gimnaziją juvenatą, kuri, mano jie, bus Lietuvai ne mažiau naudinga už kitas gimnazijas ir kur tikisi taip pat išsiauklėti sau padėjėjų ir, mirus, įpėdinių, kad jų darbus tolyn varytų ir jų tikslus į tolimesnę ateitį neštų. Dabar juvenate yra trys klasės. Steigdami manė juvenatą patalpinti samdomuose namuose. Praktika parodė, kad tai negalima. Reikėjo rūpintis statyti atskirą, erdvų, tinkamą namą. Šią vasarą (1923) pastatė juvenato sienas ir stogą. Visus statymo darbus atsidėjęs labai rūpestingai vedė kun. J. Tilvytis. Lėšų dalis susidarė iš aukų, kurias Amerikos lietuviai katalikai per kun. Andziulį sudėjo; labai didelė dalis — tai paskola užtraukta Amerikoje ilgiems metams.

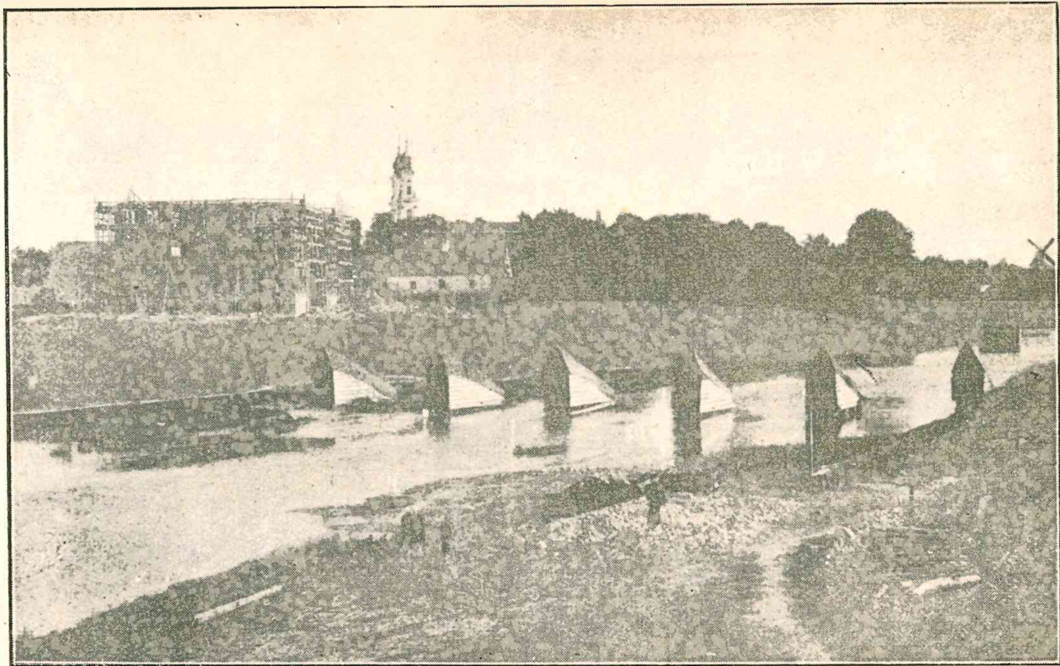
Visiems tiems geradariams Amerikos lietuviams katalikams marijonai stengiasi atsidėkoti už juos kasdien melsdamiesi savo maldose ir laikydami ypatingas už juos pamaldas bažnyčioje.

Dėkingumą ir padėką reiškia šia knygele ir jos rašytojas Juvenato Direktorius, skirdamas ją geradariams davusiems aukų minėtajam juvenatui statyti. V. Dievas teatlygina jiems už jų gausią širdį.

Ypatingą dėkingumą reiškia Gerbiamiems Amerikos kunigams ir skolinusiems, ir savo pritarimu rėmusiems, ir aukų davusiems.

Marijonų Vienuolija 1923.

Liepos mėnesyje kun. marijonų Vyriausiojo Vadovo J. E. Vilniaus vyskupo Jurgio Matulevičiaus buvo sušaukta marijonų kapitula į Dancigą, kur suvažiuoti galėjo atstovai ir iš Lietuvos, ir iš Lenkijos, ir Amerikos. Toje kapituloje pasirodė, kad kunigų marijonų yra per 40, tiek pat brolių ir 5 klierikai. Atskirų vienuolynų Lietuvoje du (Marijampolėje ir Kaune), Amerikoje (Čikagoje) vienas ir Lenkijoje trys (Bielany, Skurzec, Rasna). Artimoje ateityje įsikurs vienas vienuolynas Baltgudijoje ir vienas Latvijoje.

Juvenatas ir bažnyčia
(žiūrint nuo Šešupės tilto)

Malda už Bažnyčią.

Dieve, saugok Petro laivą:—
ūkanos tenusiblaivo,
tamsios jėgos tenepuola
į taip skaisčią Kristaus uolą!...

Aš žinau, Bažnyčia Rymo
atlaikys audrų šėlimą,—
Dievas Pats krikščionis saugo,
jie audroj stiprėja, auga...

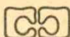
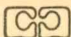
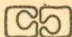
Bet verpetų suirutėj
priešų sielos gali žūti!...
Viešpatie, jų pagailėjęs,
išblaškyk tas klaidas—vėjus!...

Tenurimsta, tenutyla,—
Tavo balsas teprabyla...
Dieve, Tu gali iš priešo
atgailą išgauti viešą.

A. Žalvarnis.

1923. X. 13.

Kaunas.

Malda už Tėvynę.

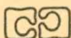
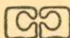
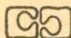
Teka nuo amžių srovė krištolinė
nešanti meilę paties Visagalio...
Viešpatie, leisk jai per mūsų Tėvynę
plaukt ir gaivinti suvargusią šalį!

Dvelk tautos valion, paveik į jos protą
vagai pagilint malonių upelio...
Dieve, laikyk ją kaip gėlę rasotą
priešams užtverto į saulę darželio!

Dvasios Šventosios ugnim tegu žiba
skaiščiosios širdys Lietuvos jaunimo;
darbu ir mokslu, dora ir tikyba,
Dieve, leisk stiprint tautos atgimimą.

A. Žalvarnis.

1923. X. 14.
Kaunas.

Adresai.

Jei kas skaitytojų norėtų kreiptis su kokiu reikalu į marijonų vienuolynus, čia įdedami jų adresai:

1. Marijampolės vienuolyno vyresnysis kun. V. Gergelis. Adresas: Kun. V. Gergelis, vienuolynas, Marijampolė.

2. Kauno vienuolyno vyresnysis kun. J. Vaitkevičius. Adresas: Kun. J. Vaitkevičius, Laisvės Aleja 61, Kaunas.

3. Čikagos vienuolyno vyresnysis kun. V. Kulikauskas. Adresas: Rev. V. Kulikauskas, 2334 So. Oakley ave., Chicago, Ill. U. S. of America.

Vyriausiojo Vadovo vardu šiuos tris vienuolynus valdo jo pavaduotojas kun. P. Būčys. Jo adresas: Kun. P. Būčys, Laisvės Aleja 61, Kaunas.

Turinys.